TÜRK SOLU

Yıl : 1
Sayı : 24
29 Nisan 1968
100 Kuruş

YA GÜÇBİRLİĞİ YA FAŞİZM!

Mihri BELLİ

Türk toplumunda emperyalizmin işbirlikçisi sömürücü güçlere karşı duran, tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye'nin bir gerçek olmasını özleyen ve bu uğurda Anayasanın sağladığı hak ve özgürlüklerden son katresine kadar yararlanarak eyleme girişme azminde olan örgüt, kurum ve çevreleri kucaklayan DEVRİMCİ GÜÇBİRLİĞİ kurulmuştur.

Devrimci Güçbirliğinin temel ilkeleri Millî Demokratik Devrimin ilkeleridir. Tam bağımsız bir Türkiye elbette ki Milliyetçilik İlkesini en derin anlamıyla uygulayan bir Türkiye olacaktır.

Gerçekten demokratik bir Türkiye, elbette ki Hukuk Devleti İlkesini, Sosyal Devlet İlkesini en derin anlamıyla uygulayan bir ülke olacaktır.

Emperyalist sömürüye ve dolayısiyle işbirlikçi sermaye ve ağa takımının sömürüsüne son vermiş olan bağımsız ve demokratik Türkiye'de, elbette ki her türlü sömürüyü ortadan kaldıran bir toplumsal düzenin kuruluşu için gerekli şartlar hazırlanmış olacaktır.

Türkiye'de ilk defa olarak ortadan en sola kadar bütün millici güçleri kucaklıyan bir çatı kurulmuştur. Bu mutlu bir gelişmedir. 27 Mayıs 1960 da böyle bir çatı kurulmuş ve tarihsel gelişmemizi etkliyebilmiş olsaydı, bugün Türkiye Amerikan emperyalizminin vesayetinden çoktan kurtulmuş olur ve bağımsız, demokratik bir ülke olarak sosyalizme giden kendine özgü yolda bir hayli yol almış olurdu.

Çıkarları, Türkiye'nin emperyalizmin sömürü alanı geri bir tarım ülkesi olarak varlığını sürdürmesinde olan güçleri, emperyalizm bütün iktisadî ve askerî gücüyle desteklemektedir. Son çare olarak faşizme kadar gitmeye kararlı olan bu gerici güçlerin ekonomimiz, siyasetimiz ve toplumsal hayatımız üzerindeki tahakkümlerine son vermek çetin bir iştir. Bütün millici güçlerin çabalarını sonuna kadar harcamalarını gerektiren çok çetin bir iş. Buharın tümünü Millî Devrim pistonunun arkasında toplamak zorundayız. Onun için her gerçek Türk yurtseverinin, her içtenlikle «Türküm» diyenin yeri Devrimci Güçbirliğinin saflarıdır.

Kişisel nedenlerle ya da küçük politika hesaplarıyla Güçbirliğinin saflarına katılmayan, oyun bozanlık etmek için bahaneler yaratan, kimse, Millîci Güçleri böldüğünü, karşımızda olan güçlerin oyununu oynadığını bilmelidir. Böylesi, faşizme özenen işbirlikçi çevrelerin ekmeğine yağ sürmektir.

Zekeriya Sertel'in anılarının bir kısmı ANT Dergisinde yayınlandı. Sertel bu anılarında Türkiye'de 1940'lardaki sol hareketin içine İngiliz casusluk örgütünün Arslan Kumbaracı adındaki ajanı soktuğunu, ve Özdemir Evliyaoğlu adındaki kişinin de solcu görünerek Millî Emniyet hesabına çalıştığını anlatıyor. Sonraları her iki ajan da bu rollerini itiraf etmişlerdir.

1940'lardaki sol hareketin içine girebilen ajanların hiç değilse ikisini biliyoruz. Ya 1960'ların sol hareketi içindeki Kumbaracılar, Evliyaoğulları kimlerdir? Bir iki kişi dışında, bu konuda kesinlikle konuşmak mümkün değildir. Ama kesin olarak şunu şimdiden söyliyebiliriz ki, bu ajanlar bugün keskin sosyalist geçinmekte, sol gevezelikte herkesi geçmekte ve «Sosyalizm» adına Millî Demokratik Devrim temel şiarına karşı çıkmakta, Devrimci Güçbirliğini baltalamaktadırlar. Ama bu oyun hergün daha az kişiyi aldatacaktır. Hâlâ aldatılan iyi niyetli insanlar mutlaka gözlerini açacaklar ve bugünün biricik devrim ci yolunu tutacaklardır. Bu biricik devrimci yol: Millî Demokratik Devrimi gerçekleştirmek için, Türkiye'yi tam bağımsız ve gerçekten demokratik kılmak için DEVRİMCİ GÜÇBİRLİĞİ saflarında yerini almaktır.

Emperyalizm — İşbirlikçi Sermaye — Feodal ağa üçlü ortaklığı tahakkümünü sürdürmek ve yurdumuz Türkiye'yi sömürülen, bağımlı, geri bir ülke durumunda tutabilmek için Anayasa'nın halkımıza sağladığı hak ve özgürlükleri ayak altına almağa ve Faşist teröre başvurmağa niyetli olduğu besbellidir. Bu durumda Türk yurtseverinin önündeki ikilem şudur:

Ya Devrimci Güçbirliği — ya Faşizm.

TAM BAĞIMSIZ

GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE İÇİN

İŞTE 1. SAYIMIZIN SLOGANLARI
BUGÜN DAHA ANLAMLI...

EMPERYALİZME
İŞBİRLİKÇİLERİNE
... KARŞI

DEVRİMCİ DAYANIŞMA
ULUSAL GÜÇBİRLİĞİ

DEVRİMCİ KURULUŞLAR GÜÇ BİRLİĞİNİN
29 - NİSAN ANMA TÖRENİ

Devrimciler Ant İçiyor :

EMPERYALİZMLE
TOPRAK AĞALIĞIYLA
DİN SÖMÜRÜCÜLÜĞÜYLE
HALKI CAHİL BIRAKANLARLA
KEYFÎ İDAREYLE
KAPİTALİZMLE
SAVAŞACAĞIMIZA ANT İÇERİZ!

Güçbirliğinin Sözcüleri :

Aziz NESİN
İlhan SELÇUK
Bahri SAVCI
Kâmil KARAVELİOĞLU
Günseli ÖZKAYA
Kadri KAPLAN
Sencer GÜNEŞSOY

başyazı

28 - 29 NİSAN ve GENÇLİK

Suphi KARAMAN

Türk gençliği, meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme gücünün başlama tarihi olan 28, 29 Nisan'ın sekizinci yıldönümünü daha bilinçli ve anlamlı kutlamıştır. Çünkü 1960 öncesinin çürümüş zihniyetini geri getirmek gayretinde olan çevrelerin davranışlarındaki amacı, bugün artık, kolayca tanımak olanağına sahiptir. Karşı çevrelerin yurt sorunlarını anlayış ve çözüm yolundaki değişik düşüncelerinin temel nedenlerini, 1961 Anayasa'sının sağladığı fikir özgürlüğü ortamında, artık daha iyi anlıyabiliyor. Çeşitli yurt sorunlarının memleket yararı ile olan ilişkileri apaçık ortaya çıkmıştır. Artık maskeler düşmüş olarak politik davranışların toplum önünde kamufle edilmesine imkân kalmamıştır. Bugün ulaşılan bu nokta, her şeyden çok, 28—29 Nisan'larda başlayan direnmenin tarihsel çizisinde varılan bir sonuçtur.

1960 öncesi yönetimi, işbaşına gelirken, demokrasinin yerleştirileceğini vaad etmişti. Oysa bir süre sonra, demokrasinin koşulları olan söz ve düşünce hürriyeti, basın özgürlüğü, üniversite özerkliği, hâkim teminatı kısıtlanarak veya yok edilerek partizan bir yönetim kurulmuş, totaliter bir rejime yönelinmişti. Bütün bu hürriyet kısıtlamalarının altında yanlış ve çıkarıcı bir ekonomik politikanın meydana getirdiği sosyal dengesizliğin saklanması ve tartışılmasının önlenmesi nedeni yatıyordu. Gerçekten de köyün kalkınması, köylünün refahı vaadı yerine on yıl içerisinde köyün hayat tarzı değişmemiş, topraklar daha verimsizleşmiş, meralar tükenmişti. Köyde toprak ağası, kasabada eşraf daha kuvvetlenmiş, şehirlerde «Her mahallede bir milyoner» sloganı ile vurguncu zenginler türemişti. İsrafa dayanan ekonomik politika yüzünden ekonomik yapı ve malî imkânlar sarsılmış, zenginler daha çok zenginleşmiş, fakirler daha çok fakirleşmişti. Orta tabaka gittikçe azalmakta idi. Parti politikasına hizmetleri ölçüsünde ekonomik güçleri arttırılan imtiyazlı sınıflar meydana getirildi. 27 Mayıs öncesinde bu mütegallibe sınıfının halk kitleleri, devlet memurları, idare âmirleri üzerinde sahip oldukları nüfuz, rejimin karakterini teşkil etti. Demokrasinin oy mekanizmasını artık bu sınıf yönetiyordu.

Toplumun sosyal ve ekonomik sorunlarının gittikçe kritik bir döneme girmesi ve Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerinin ciddî bir şekilde ihlâli, sosyal bünyeyi patlama noktasına getirdi. İşte o zaman, Türk gençliği, Tarih şuuru içerisinde, görevinin gereğini yerine getirmek için harekete geçti. Bu, Türk ulusu adına ve toplumun yararına ortaya konulan bir direnme gücü idi. Millî vicdan harekete geçmiş, millî irade suiistimalcilerine karşı hürriyet mücadelelerinden birini daha vermeğe koyulmuştu. Millî vicdanın ve millî yararın gereği, Türk gençliğinin mücadele azminde sembolleşmişti. 28 Nisan'da hürriyet özlemcileri zulüm ve baskı yönetimi ile ilk meydan savaşını Beyazıt Meydanında ve Üniversite bahçesinde verdi. Baskı yönetiminin temsilcileri Türk devrim tarihi çizisinde ters yöne düşmüşler, Patronaların, 7—8 Hasan Paşaların, Derviş Vahdeti'lerin, Damat Ferit'lerin, Bolu Mutasarrıfı Osman Kadrilerin, ve Devrim Şehidi Kubilây'ı katledenlerin paraleline girmişlerdi. Plevne kahramanı Osman Paşanın ruhu da hürriyet savaşcılarının safında «Olur mu böyle olur mu? Kardeş kardeşi vurur mu?» diyordu. Zalimlerin emrindeki köle ruhlu bilekler, hedef gözetmeksizin, kurşun yağdırıyordu. Turan Emeksiz'lerin, Nedim Özpulat'ların temiz ve asil ruhları, 28 Nisan'da başlıyan dönemin öncüleri olarak, Türk Devrim tarihindeki yüce yerlerine ulaşıyorlardı.

Türk gençliği Büyük Atatürk'ün emanetine sahip olmanın tam bilincinde olarak günlerce savaştı ve 27 Mayıs'a yönelişin öncülüğünü yaptı. Atatürk'ün Cumhuriyeti ve devrimleri emanet ettiği gençlik, Türk milliyetçiliğinin neyi gerektirdiğini tam bir isabetle görmüş ve gereğini yapmıştı. Beyazıt Meydanında şehitler vererek, Kızılay'da ve ateş altına alınan üniversite binalarında savaşarak kişiliğini ispatlamış ve milliyetçi bir ruha sahip olmanın en parlak örneklerini vermişti.

Türk gençliği, bugün artık, milliyetçilik anlayışının günün sorunlarına paralel bir idrak içinde kabul etmenin bilincine ulaşmıştır. Toplum yararı, bugünkü milliyetçilik anlayışının temelidir. Bugünkü toplum yararı, Türk yurdunun tüm bağımsızlık sorununu, Türk devleti üzerinde ve iç politikasında yürütülmek istenen yabancı oyunlarını, yabancı sermayenin sömürücülüğünü, dış yardımların dış ve iç mekanizmasında kurulan ve yürütülen çıkar düzenlerini, emperyalizmin uygulanışını yakından izlemeği gerektiren bir milliyetçiliği öngörmektedir. Bugün artık sosyal adaletin ve sosyal devletin gereğini, millî gelirin dağılımını, kalkınma sorunlarını açık oturumlarda tartışan, devrimlere, reformlara, özgürlüklere, Anayasa'nın temel haklarına gönül veren gençlik toplumcu ve milliyetçi bir ruha sahip olmanın gururu içerisindedir. Diğer taraftan Risalei Nur müsvetteleri peşinde koşan örümcek kafalıları, ümmetçilik akımını benimsiyen yobazları, her ileri harekete ve yurt sorunlarının tartışılmasına komünistlik damgasını vuran, milliyetçilik maskesine bürünmüş, komünizm düşmanlığının ticaretini yapan sahtekârları gençlik sayıp milliyetçi kabul etmenin imkânı yoktur.

28—29 Nisan tarihleri, 27 Mayıs'a giden yolun gençlik tarafından açılan kapısıdır. Bu yolda hürriyet savaşı verilerek 27 Mayıs'a ve onun mutlu Anayasa'sına ulaşılmıştır. Bu yolda hürriyet savaşı verilerek Kemalist devrimler bir gerici güruhunun tasallutundan kurtarılmıştır. Bu yolda Türk toplumunu mutlu yarınlara götürecek insan haklarına dayalı, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti Anayasası elde edilmiştir.

28—29 Nisan'ları yapan Türk gençliği 27 Mayıs'ın ve 1961 Anayasa'sının sahibi ve bekçisidir. Türk gençliği insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleri ile kurmayı amaç edinen bir rejimin sahibi ve bekçisidir.

Olaylar - Olaylar

Türk - İş ve Devrimci Sendikacı

Türk—İş'in 7. genel kurulunda devrimci sesi cesaretle yükselten Yol-İş Sendikası Genel Başkanı Bekir Yenigün İstanbula dönmüştür. Kongredeki saldırılar ve seçim sonuçları sol çevrelerde sendikal eylem üzerinde tartışmaları yeniden alevlendirmişti. T.İ.P. e bağlı çevreler Türk-İş'in son kongresini artık «Türk-İş'te durulmaması gerektiği» şeklinde yorumlarlarken, bir başka tez de mücadelenin Türk-İş içinde de sürdürülmesi gerektiğini ileri sürüyordu.

Bu konuda kendisiyle konuştuğumuz Bekir Yenigün, sorularımıza şu cevapları vermiştir:

BEKİR YENİGÜN

Soru — Son kongreden sonra devrimci sendikaların ve sendikacıların Türk—İş'ten ayrılması gereğine inanıyor musunuz?

Cevap — Hayır. Son kongrede Tükr-İş yöneticileri muhalefete taviz vererek yerinde kalabilmişlerdir ve Seyfi Demirsoy'a karşı tek başkan adayı olmasına rağmen, 30 boş oy verilmiştir. Bu Türk—İş'in içinde muhalefetin varlığına işarettir. Seçilenler iki sene için seçilmişlerdir. Gelecek kongrede ne olacağı belli değildir. Türk-İş'ten kopmak suretiyle değil, bağlı sendikaların yönetimlerinde değişiklikler yaparak mücadele etmeliyiz.

Soru — Bağlı olduğunuz Yol-İş Federasyonundan ayrılmayı düşünüyor musunuz?

Cevap — Hayır. Federasyondan ayrılmak niyetinde değiliz. Ayrılırsak federasyonda temsil ettiğimiz ve mücadelesini yaptığımız fikrin savunucusu kalmaz. Federasyona bağlı sendikaların kongresinde daima ileri adımlar atılmaktadır. Bu gelişmeyi bırakıp gitmek kavgadan kaçmaktır. Önümüzdeki günlerde yürtütme kurullarında değişiklikler olacağa benzemektedir.

Soru — Ülkemizde birbirleriyle mücadele eden 1000 e yakın sendika mevcut. Bu bölünmeyi hâkim çevreler gerek kanun, yönetmelik gibi mevzuat yoluyla gerekse fiilen tezgâhlamakta. Son yıllarda sol çevrelerde yeni sendikalar kurmak yoluyla aynı doğrulukta hareket ettiler. Sizce yeni kuruluşlara gitmek doğru mu?

Cevap — Yeni Sendikalar kurmak işçi sınıfının mücadelesini uzatmaktadır. İkinci kuruluşlar hiç bir zaman fayda getirmemiştir devrimci olsalar bile. Yeni kuruluşların işçiyi etkilemesi onları toplaması çok zaman almaktadır.

«Devrimcinin Yolu Hapishaneden Geçer

Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ü protesto ettikleri için 35 gündenberi cezaevinde tutuklu olan üniversite öğrencilerinin yargılanmasına polis kordonu altında devam edilmiştir.

Mahkeme salonunu Adliyedeki avukatlar doldurmuşlar ve duruşmayı merakla beklemişlerdir. Gençlerin savunmasını alan 14 avukat adına konuşan Kemal Kumkumoğlu, Yargıç Sıtkı Karabel'in usul dışı yargılamasına itiraz etmiş salondayargıcın yanında bulunan ses alma cihazına değinerek, bunun ne sebeple konulduğunu, konulmasına kimin ve ne zaman karar verdiğini sormuştur.

Avukatlar tarafından bir saat kadar süren itirazlar yargıç tarafından birkaç dakika içinde gerekçe göstermeden reddedilmiş ve duruşmanın bittiği ilân edilmiştir. Yargıcın bu tutumun üzerine mahkeme salonu birden karışmış, yargılananlardan Bozkurt Nuhoğlu dünyanın hiç bir yerinde bu türlü usul dışı yargılama yapılmamıştır diye bağırmıştır. Bunun üzerine yargıç «Sus yoksa adın tepye geçer» diye cevap vermiştir.

Baro tarafından görevlendirilmiş olan müşahit avukatlar yargıç aleyhine bir zabıt tutarak yüksek hâkimler kuruluna şikâyette bulunmuşlardır.

Bozkurt Nuhoğlu salondan çıkarılırken öğrenci arkadaşlarına «Bütün devrimcilerin yolu hapisaneden geçer. Bize bin sene ceza verseler dahi yine mücadeleye devam edeceğiz» demiştir.

Aşıkların Duyurusu

Varlığını günden güne hissettiren ve halk yığınlarıyla ilişkilerini geliştiren Âşıklar Derneği, Devrimci Kuruluşlar Güçbirliği hareketiyle ilgili olarak geçe nhafta Ankara'da bir duyuru yayınlamıştır. Onbinlerce gecekondulu vatandaşa ulaştırılan «Duyuru» yu FKF ve TMFT ye bağlı gençler dağıtmışlardır. Duyuruda aynen şu sözler yer almaktadır:

«Âşıklar Derneği Üyelerine,

Sevgili kardeşlerimiz, bacılarımız!

Türk halk şairlerinin biricik teşkilâtı olan derneğimiz, bazı önemli husuları bundan böyle sizlere yazılı olarak duyuracaktır.

Âşıkları ve âşıklık geleneklerini seven can kardeşlerimiz! Size mutlu bir haberimiz var:

Derneğimiz, Türkiye'nin en büyük öğretmen, öğrenci ve işçi sendikalarının katıldığı Güçbirliği hareketine davet edilmiştir. Biz bu dâveti kabul ettik, ve 35 büyük derneğin yanında şerefli yerimizi aldık. Artık ilerici dernekleri güçbirliğine katılan herhangi bir dernek, zor günlerinde 35 derneği birden yanında bulacaktır.

35 Dernek kendi aralarında fikir birliğine varmıştır. Hepsi birden, devletin mezhepler karşısında tarafsız olmasını istemektedirler. Mezhepler bakımından taraf tutan bir hükümet, lâiklik ilkelerine aykırı hareket ettiği için protesto edilecektir.»

Duyuruda ayrıca dernek çalışmalarından da haberler verilmekte ve üyelere çalışmalar hakkında bilgi verilmektedir.

«Derneğimizin haysiyet divanı 5 haftadan beri toplanamamaktadır. Çünkü haysiyet divanı başkanı arkadaşımız Vahap Erdoğdu, 5 haftadan beri cezaevinde bulunmaktadır.

Hakikat aşkımız her şeyi yenecektir.

Saygılarımızla...

Genel Sekreter

Jean - Paul Sartre Yargılanacak

Anadolu Yayınları tarafından yayımlanan «Jean-Paul Sartre Kuba'yı Anlatıyor» adlı kitap, bir süre önce Ankara Radyosu'nun Kitap Saati programında tanıtıldı. Doç. Dr. Türkkaya Ataöv kitabı yorumlayan, kitabın çevirmeni Şahin Alpay da tanıtan kısa birer konuşma yaptılar. Programın yayımlanması üzerine, Başbakanlıktan gelen bir yazı TRT'yi karıştırdı. Başbakan, TRT Kanununun verdiği yetkiye dayanarak programın yayımlanmasını yasaklıyordu.

Ertesinde, programı hazırlayan prodüktörlere mecburî izin verildi; haklarında idarî tahkikat açıldı. Daha sonra da Savcılık adlî tahkikata geçerek, programı hazırlayan prodüktörler Olcay Aral ve Ayfer Alpay, denetçi Adalet Ağaoğlu ve konuşmacılar Türkkaya Ataöv ile Şahin Alpay hakkında komünizm propagandası iddiası ile dâva açtı. Öte yandan iki ayı aşkın bir süredir piyasada olan «Jean-Paul Sartre Kuba'yı Anlatıyor» adlı kitap hakkında da komünizm propagandası yapıldığı iddiası ile savcılık tahkikatına girişildi.

Üzerinde bu kadar gürültü koparılan kitabın yazarı, batılı ilerici bir düşünür olan Jean — Paul Sartre'dır. Sartre kitabında Batista Küba'sını ve Küba'daki millî-demokratik devrim aşamasını kendi gözlemlerine dayanarak anlatmaktadır. Jean-Paul Sartre'ın komünizm propagandası suçuyla yargılanması, ülkemizde yakın zamanların en ilginç olaylarından biri olacaktır!

Vietnam Bildirisi

Geçtiğimiz hafta içinde, Vietnam barışı görüşmeleri konusu, diplomatik cambazlıklara sahne olmuştur. Dünya kamu oyuna karşı barış havarisi rolünü oynamak kurnazlığı içindeki Amerika, görüşme yerinin tesbiti konusunda işi yokuşa sürmüş ve bunu, elindeki propaganda gücüyle gizlemeye çalışmıştır. Ancak Kuzey Vietnam'ın bu konudaki bildirisi çeşitli ülkelerin ciddî gazetelerinde yayınlanınca tertip bozulmuştur. Kuzey Vietnam adı geçen blidiriyi, Amerika'nın görüşme yeri olarak 10 ülkeyi teklif eden listesini reddederken yayınlanmıştır. Bildiride şöyle denilmektedir.

«Amerikalıların tutumu ciddî değildir, önce görüşme yeri konusunda şart koşmadılar. Kamboçya dedik, iki tarafın diplomatik ilişkileri olan bir yer olsun dediler. Pek iyi, Varşova dedik, iki memleketten kolay seyahat, haberleşme sağlanabilsin ve tarafsız olsun, dediler.

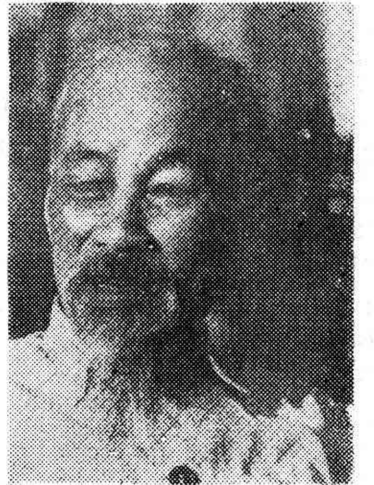
Şimdi şartları dörde çıktı:

Bunların arasında kukla Güney Vietnam hükümetine yardım eden devletlerin politik ilişkileri olan bir memleket olsun, ve öyle bir yer olsun kı, hiç bir taraf kamu oyundan bir avantaj sağlıyamasın, şartlarıdır. Böylece 3 haftada Amerikalılar durmadan şartların ıdeğiştirdiler, saçma ve küstahca şartlar koştular. Üstelik Bay Rusk'ün teklif ettiği 10 memleketin hiç biri Amerikan şartlarına uymamaktadır. Örneğin bu memleketlerin hiç biri ile diplomatik ilişkilerimiz yoktur, halbuki Amerikan şartlarının biri buydu. Üstelik çoğu bîtaraf olmadığı gibi birçoğunda da Vietnam savaşında Amerikalıların kullandıkları üsler vardır. Bu dalavereler Amerikan barış teklifinin sahteliğini meydana çıkarmıştır.

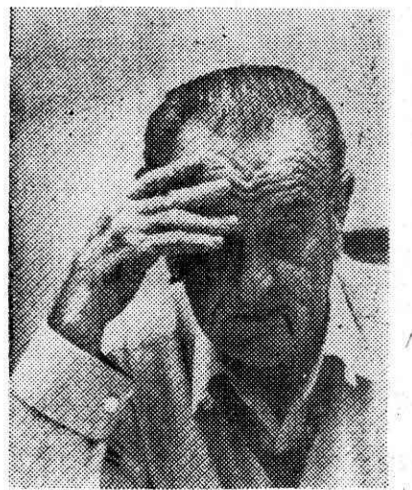
Gecikmenin bütün sorumluluğu Amerikan hükümetinindir.»

Meselenin aslı şudur ki:

Başkan Johnson için barış görüşmelerinin yapılacağı şehir hiç de önemli değildir. Onun için önemli olan Amerikan seçimleri ve dünya kamu oyunun oyalanmasıdır.

HO Şİ MİNH

JOHNSON

Yani önemli olan «yer» değil, «zaman» dır. Seçime giderken Vietnam savaşı hakkında barışın sağlanamaması kadar Amerikayı küçük düşürebilecek veya hiç olmazsa seçim propaganda konusu olabilecek bir barıştan da kaçmaktadır.

Üstelik unutmıyalım ki Vietnam'da savaş isteyen, Kuzey Vietnam'ın bombalanmasını isteyen Goldwater'e karşı Johnson, bu bir deliliktir, deyip halkın oylarını kazanmış ve Cumhurbaşkanı olmuştu. Dört ay sonra da bombardıman emrini kendi verdi.

Böylece bütün bunlar bir yandan da Amerikanın seçim politikasının küçük hesapalrına göre ayarlanmaktadır.

Örneğin karşılıklı barış adımları atılırken ve barışı kolaylaştırmak üzere ümitsiz durumda olan Ne Seun üssündeki baskı Vietnam'lılar tarafından yok edilirken Amerikalılar kendi kamu oylarını aldatmak için bunu zafer olarak göstermeye yeltendiler.

AMERİKA «OLSUN» DEDİ

İŞBİRLİKÇİ İKTİDAR KARADENİZ BAKIR TESİSLERİNİ ÖZEL SEKTÖRE TESLİM ETTİ

Yılda 30 milyon dolarlık ihracat yapabileceği hesaplanan Karadeniz Bakır Tesisleri, geçen hafta, işbirlikçi AP iktidarınca, özel sektör ve yabancı sermaye ortaklığı yağmasına sunulmuştur.

Amerikan malî sermayesi çok duyarlıdır, kaz gelecek yerden tavuğu esirgemez. Amerika Birleşik Devletleri, A.İ.D. kanaliyle 30,5 milyon dolarlık kredi açma isteğini çok önceden bildirmişti. A.İ.D. Kurumunun bir şartı vardı. «Karadeniz Bakır Tesisleri Anonim Ortaklığı» nda sermayenin % 51'i yabancı sermayeye ait olmalıdır.

Türkiye'deki tepkiler karşısında bu teklif kabul edilmeyince Amerikalılar bu % 51 hissenin Türk Özel Sektörüne verilmesini kabul etmişlerdi. Devlet garantisi de olmak şartiyle Amerikalılar bu suretle 30,5 milyon doları lûtfedeceklerini bildirince, gayret nâzenin özel sektöre kalmıştı. Tabiî, bu çapta bir sermayeden yoksun olduğu gerekçesiyle özel sektörün cevabı hazırdı: Devlet kendilerine kredi açsın, onlar da % 51 ile katılsınlar bu yağmaya.

Maliye Bakanlığı yetkilileri, kişileri devlet eliyle zengin etme açıkgözlülüğüne karşı çıkıp ortaklığı kurma işini Etibank'a devredince Amerikalılar, Türk Hükûmetine geçenlerde bir nota vermişler ve ortaklığın kurulmasının gecikmesi ve özel sektörün bir kenara itilmesi halinde verecekleri kredinin tehlikeye düşeceğini ihtar etmişlerdir.

Sömürü mekanizmasını sindire sindire tez gâhlamada ustalaşmış AP iktidarı bu noktada işe açık olarak el koymuş ve aman krediyi kaçırmıyalım oyunu ile işi olup bittiye getirmiştir. AP nin bu niyeti, 8 ay önce kuruluşu resmileşmiyen Karadeniz Bakır Tesislerinde Süleyman Demirel'in temel atma töreni yaptırması ile belliydi.

Devleti aracı yaparak halkın parasından kredi alacak ve tesislere hissedar olacak özel sektörcü kuruluşlar şunlardır:

İş Bankası 50 milyon, Sınaî Kalkınma Bankası 35 milyon, Vakıflar Bankası 26 milyon, Yatırım — Holding 10 milyon, Akbank 10 milyon lira. Bunların toplamı: 131 milyon lira. Oysa Etibank bunların hepsinden yüksek bir hisse ile, 147 milyonla katılıyor, fakat söz hakkı yine özel sektörün. Devlet kredisi ve halkın küçük tasarrufları ile ite kaka özel sektörü % 51 hisseye kavuşturmak, velinimetimiz Amerika'nın tavsiyesi. Özel Sektör kanlansın canlansın ki Türkiye, kendilerine pazarı ile üs ve tesisleriyle daim olsun.

Yetkili uzmanlara göre Amerikan kredisi olmadan da millî olanaklarla yapılabilecek bu tesis, böylece Amerika'lıların baskısıyla ve işbirlikçilerin ayak oyunlarıyla Özel Sektöre hediye edilmiştir.

Sömürü tezgâhı, yağma hırsıyla diri ve fırsatçı Devrimci Millici Güçler ise henüz dağınıktırlar.

Birkaç yıl önce maddî zenginliklerin soygununa karşı direnen teknik kadrolar, AP nin memur kıyımı politikası ile uzayan AP iktidarının verdiği bezginlikle bugün sesini daha az duyurmaktadırlar.

Devrimci, İlerici, Vatansever Güçlerin önde gelen hedefi Amerikan emperyalizmi ve AP iktidarıdır. Seçim dahil her türlü eylem bu doğrultuda olmalıdır.

Nisan - 1960 ve Dev - Güç 1968

(Türkiye Devrimciler Güç Birliği)

Mucip ATAKLI

Tabiî Senatör

İnsan hak ve hürriyetlerine saldıran bir zihniyete ve Demokratik düzen katliâmına karşı, Atatürk'çü gençliğin şahlanışının ve millî heyecan dalgalarının bütün vatan sathına millî şuur halinde yayılışının 8 nci yıldönümünü idrak ediyoruz.

1960 yılının 28—29 ve 30 Nisan'ları, Mustafa Kemal'lerin, Büyük Mustafa Kemal'in yolunda; onun ilke ve devrimlerine saldıranların, bu kutsal yurdu, bu aziz milleti, hasım kamplara bölenlerin karşısına Mustafa Kemal heybetiyle çıktıkları günlerdir.

27 Mayıs ihtilâl meşalesini tutuşturan inançlı ve imanlı ATATÜRK'çü gençliğin vatan sathına dalga dalga yayılan mücadelesinin 8 nci yıldönümünü idrak ettiğimiz bu günlerde hislerin, siyasî ihtirasların ve çıkar çekişmelerinin ortamı, 27 Mayıs öncesine döndürülmek istidadında görünüyor.

Bu nedenledir ki, dün, «Muhtaç olduğu kudreti damarlarındaki asil kan'da» bulan temelinde daha çok siyasî nedenlerin yattığı mücadelesini zafere ulaştıran gençlik ve tümü ile Türk Ulusu bugün yeni ve çetin bir mücadelenin içinde bulunmaktadır.

Geçmişin, çürük temeline dayanan, his ve kin'in eseri bir iktidar, 1961 Anayasa'sının, millet'e, getirdiği hakları, geri almaya çalışırken el altından İrtica Cephesinin Millî Birlik ve Bütünlüğe kasteden davranışlarını destekler, milletimizi orta çağın karanlığına tekrar gömülmesi çabalarına kulak tıkar.

Bu olumsuz davranışın, 1960 Nisan'ının mücahitlerine, 27 Mayıs Cephesine elbetteki bazı şeyleri ifade etmesi gerekir. Bu da yeni bir mücadelenin farz olduğu gerçeğidir.

Bugün Teokartik, Faşist ve Komünist tip'i akımların, sosyal hukuk devleti, ATATÜRK devrimleri ve 27 Mayıs'ın getirdiklerine karşı girişmiş olduğu irticaî taarruzun nedenlerinde, menfaat ortaklığı, satılmışlık, istismar, halkın uyanmasına engel olma emelleri yatmaktadır.

Millî ufuklarımızda EMPERYALİZM'in kanat çırptığı, millî bünyemizi her çeşit AĞA'nın kemirdiği, ne idüğü belirsiz KOMPRADOR'ların boş meydanlar bularak at oynattığı ülkemizde, Devrimci Güçlerin bu güne kadar bir araya gelmemiş bulunması affedilmesi mümkün olmayan büyük bir günah olarak omuzlarımıza yüklenmiş bulunmaktadır.

İltimas ve irtikâbın, rüşvet ve din istismarının sorumlu kişi ve organlar eliyle pervasızca yürütüldüğü, hakkın çiğnendiği, hukukun baltalandığı bir ortam içerisnde, açlık, sefalet ve sefahatın dolu dizgin koştuğu bir memlekette yaşamanın ıstırabını duymaktayız.

Sağ cephenin ümmetçisi, ırkçısı ile yobazı, gerçek dindarı ile ağası, hükmü altındaki ırgatı ile satılmış madrabazı tefecisi, soyduğu kimse ile hep bir arada kin kusarken, ATATÜRK ilke ve devrimlerine, 27 Mayıs'a saldırırken, vatanı ve milletinin refahından başka bir amacı olmayan Devrimci Güçlerin Sol CEPHENİN millî hudutları içersinde bir araya gelmemiş olması utanç vericidir.

Türk toplumunu çağdaş uygarlığa yönelten eylemin ve çağ değiştirme döneminin kaynağı ve başlangıcı olan ATATÜRK devrimleri ve ilkelerinin sahipleri, neredesiniz?

Bu utanç ve günahın ağırlığı altında ezilmeye daha ne kadar zaman tahammül edeceksiniz?

Siz uyudukça, irtica cephesi bütün azgınlığı ile hortlamakta millî birlik ve bütünlüğümüzü aşırı sağ ve aşırı sol çatışmasına götürüp parçalamak gafleti ve dalâleti içersinde bulunmaktadır.

Bu menhus davranışa DUR! demenin tam zamanıdır.

Bunun için, 27 Mayıs Millî Devrim Derneği olarak, bir çağrı ile bütün Devrimci Güçleri işbirliğine dâvet ettik.

Çağrımıza olumlu cevap veren 30'u aşkın kuruluşun bu vatansever davranışı gönüllerde sevinç, umutlarda yeni bir direnişin ışığı oldu.

Şimdi bütün gözler, bütün umutlar, Türkiye DEVRİMCİLER GÜÇBİRLİĞİ'nin faaliyetlerine çevrilmiş bulunmaktadır.

Çeşitli toplantılar sonucunda tesbit ve kabul edilen temel ilkeler ışığı altında faaliyetini yürütecek olan DEV — GÜÇ, bu ilkelerini amaçlarını, ve mücadele hedeflerini benimseyen bütün Devrimci Güçlere açıktır.

Tam bağımsız Türkiye anlayışı içersinde, Anayasa hedeflerinin eksiksiz olarak gerçekleştirilmesi için çaba göstermeyi amaç bilen Türkiye Devrimciler Güç Birliği tam bağımsızlık, millî devlet, gerçek demokrasi, lâik devlet, sosyal devlet ve hukuk devleti ilkelerini de kabul temiş bulunmaktadır. Bu amaç ve ilkelerin gerçekleşmesi için Temel hedef olarak da, tam bağımsızlık ve gerçekten demokratik Türkiye'nin kurulması için Türk halkının çıkarlarına karşı olan güçlerle savaşmak prensibi kabul edilmiştir.

Türk halkının çıkarlarına karşı olan güçler ise, din sömürücülüğü her çeşit emperyalizm, keyfî idare, cehalet ve eğitim düzeni, kalkınmaya engel ekonomik sistem ve kurumlar ile toprak ağalığının yarattığı her çeşit sömürü olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır.

İyi niyetin, vatanseverliğin ve halkçılık anlayışının bir araya getirdiği, öğretmen, öğrenci, işçi halk ve aydın kuruluşlarının birleşimi olan bu DEV — GÜÇ tesbit etmiş olduğu amaç, ilke ve hedefleri ile büyük bir sorumluluk yüklenmiş bulunmaktadır.

Bir araya gelmesi ile umudunu kaybedenlere umut, karamsar gönüllere sevinç ışığı saçan DEV — GÜÇ, sosyal ve ekonomik alanda bütün çıplaklığı ile ortaya çıkan sorunların Kurtuluş Savaşını yapmak ve Büyük Kurtarıcı ve Devrimcinin işaret ettiği hedef'e büyük ulusunu ulaştırmak bu hedefe varmakta Türk halkını engelleyen iç ve dış bütün düşman güçlerle savaşmak görevini yüklenmiş bulunmaktadır.

DEV — GÜÇ bunları yapmaya gayret ederken, her çeşit şer kuvvetinin, devrimci olmayan iktidarların, ayağına bağ, bileklerine zincir vurmaya ve en adi metodlarla hedefine ulaşmayı önlemeye çalışacaklarını asla unutmamalıdır.

Sana iftira edecekler, seni Savcıların, polisin baskısı altında tutacaklar, satın aldıkları zavallı kişileri fiilen sana saldırtacaklar, seni para ile, vaad ile satın almaya uğraşacaklardır.

Bunlara karşı koyabilmen için imanın tam, bilinçli, millî duyguların ve inancın kuvvetli, birlikte mücadelenin şart olduğu anlayışına sahip olman gerekir.

Biz bu inançla, bu iman ve anlayışla dolu olarak, ATATÜRK gençliğinin 1960 Nisan'ının bu yıldönümünde Türkiye Devrimciler Güç Birliğinin (DEV — GÜÇ) her gün daha fazla kuvvetlenerek başarıya ulaşacağına inanıyoruz.

Muhtaç olduğumuz kudreti damarlarımızdaki asil kan'da bularak, önümüze çıkacak her engeli yıkacak ve kesinlikle hedefimize ulaşacağız. Bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın.

Papandreu'nun Mesajı

Nezaret altında bulunan eski Başbakan Papandreu aşağıdaki önemli mesajı yurt dışına iletmiştir:

«Yirmi bir Nisan 1967 askerî darbesi bütün özgürlükleri yok etmiştir. En küçük bir eleştiri yapan askeri mahkeme huzuruna yollanıyor. Bir söz söylemeden bile binlerce vatandaş ıssız adalara sürülmektedir.

Junta iktidara gelince 28 Mayıs 1967 seçimlerinde komünist bir ihtilâl yapılacaktı ona engel olduk, dedi, yalandı.

Bugünkü demogojiyi, iltimas hiç bir devirde görülmemiştir. bütün seçimle iş başına gelenler kovulmuş, yer lerine iktidarda olan juntanın yakın akrabaları ve dalkavukları getirilmiştir. Bütün dünya memleketleri ve hükümetleri Yunan cuntasına yardımlarını kesmelidir. Politik ve ekonomik yönden onlar yapayalnız bırakılmalıdır.» demiş ve bu demecini teyple yurt dışına kaçırtmanın yolunu bulmuştur.

Juntanın hükümet sözcüsü Ajostolidis bu demeç için «ahlâksızca» sözünü kullanmış ve fakat adlî takibat olmıyacağını sandığını bildirmiştir. Aynı gün ise üç yüksek papaz «diktatörlük» sözünü kullandıklarından mahkemeye verilmiş ve tutuklanmışlardır.

Japonya Amerikan Uçaklarını İstemiyor

Japon hükümeti, Amerikanın Ohinava'da bulunan B—52 bombardıman uçaklarını geri çekmesini talep etmiştir. Bu tedbirin şart olduğunu, Japon halkının bunu istediğini başbakan açıklamıştır.

Amerikan yüksek komitesi Unger ise burada temelli olarak kalmak niyetinde değiliz, demiş ve fakat geri çekilmenin ne vakit olabileceğini bir türlü açıklamamıştır.

Halk Ozanları Gecesi

Halk Ozanları Derneği 22 Nisan Pazartesi günü bir gece düzenlemiştir. Âşık Fermani, Âşık Nesimi, Âşık İhsanî, Âşık Hüseyin Kaçıran, Ruhi Su'nun katıldığı gecede Dernek Başkanı Âşık Fermani bir konuşma yaparak kuruluşlarının amaçlarını açıklamıştır. Geç vakte kadar halkın dertlerini dile getiren âşıkların sazı ve sözleri dinlenmiştir.

Bir Öğretmenin daha İşine Son Verildi

1964 yılında görevinden alınan Felsefe Öğretmeni Sadık Göksu Danıştay'ın kararı bozması üzerine yeniden Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesinde göreve başlamıştı. Fakat Sadık Göksu yeni görevinde ancak 7 ay kalabilmiştir.

Sadık Göksu TÖS Genel Başkanının vekâlet emrine alınmasını protesto etmiş, kendisinin TÖS Genel Başkanı ile aynı eylemde bulunduğunu ve aynı şekilde vekâlet emrine alınması gerektiğini bildirmişti. Ayrıca Çetin Altan ve Yunus Koçak'ın Mecliste dövülmesi olayını da protesto etmiştir. Bakanlık bu davranışlarının öğretmenlik göreviyle bağdaşmadığını ileri sürerek tahkikat açmış Kastamonu'daki AP lilerin gayreti ile görevinden alınmıştır.

«Öğretmen olmak vatandaşlık haklarından iskat edilmek demek değildir» diyen Sadık Göksu Danıştay'da yeniden dâva açacaktır.

Türk Solu'nun Sayın Mucip Ataklı'nın yazısıyla ilgili notu

Mucip Ataklı'nın Dergimize yolladığı yazıyı çok ilginç bulduk. Siyasî irticaın emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı güçbirliğini ısrarla ve inatla savunan her gerçek vatanseveri «Komünist» veya «Aşırı sol» diye sindirmeyi tasarladığı bir ortamda bu yazı ile güçbirliği yönünden çözülmesi gereken bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sol cephede «Aşırı Solcu», «Komünist» ayırımı yapılıp solun bir kısmı düşman kampta görülebilir mi? Sayın Mucip Ataklı kendi yönünden böyle bir ayırım yapmıştır. Bizce bu sakıncalı ve tehlikeli bir ayırımdır. Böyle bir ayırım sübjektif olmaya mahkûmdur. Sol cepheyi bölmeye ve daraltmaya götürür. Durumu açık olarak koymalıyız: Emperyalizme, işbirlikçilerine, toprak ağalığına karşı millî demokratik devrimden yana olan bütün güçler Sol Cephededir. Ancak bu cephenin karşısında olanlar, kendilerine ne isim verirlerse versinler sağcı cepheyi teşkilederler. Bu bakımdan nereye ve kimlere kadar uzayacağı belli olmıyan kişilere göre değişen «Aşırı Sol» ve «Komünist» ayırımı yerine objektif bir Devrimci ve Karşı Devrimci ayırımı gereklidir kanısındayız.

SAYIN ABONELERİMİZE

6 AYLIK ABONE SÜRESİ DOLUYOR —
Dergimize 1. Sayıdan itibaren 6 aylık abone olan okurlarımızın abonelik süreleri 26. sayıda dolacaktır.

YENİDEN ABONE OLUNUZ —
Aboneliklerinin devamını isteyen okurlarımız en kısa zaman içinde Dergimize başvurmalı ve bedelini ödemelidirler.

BAŞVURMA ŞEKLİ —
Başvurma bizzat idarehanemize yapılabileceği gibi havale kâğıdın arkasına yazılarakta yapılabilir.
Duyururuz.
ABONE ADRESİ: BABIÂLİ CAD. No: 29 CAĞALOĞLU — İST.

ŞEMDİNLİ AŞİRETLERİNDE ÜRETİM İLİŞKİLERİ

3. — BAĞIMSIZ AŞİRETLER DÖNEMİ

(VE AYNI ZAMANDA AŞİRET BAĞLARININ PARÇALANMAYA BAŞLADIĞI DÖNEM)

ŞEYH Muhammed Sıddık zamanında **(17)** ve 1918 Mondros mütarekesinden sonra **(18)** bölgeye İngilizler sızmak istemiş, bu arada, 1915'te Şemdinli, Bağdat — Musul — Diyarbakır — Harput — Malatya hatlarını almak, İskenderun ve Mersin'e çıkmak isteyen **(19)** Çarlık Rusyası tarafından işgal edilmiş, 1918 ilkbaharına kadar Rus işgali altında kalmıştır.

Özellikle Rus işgali sırasında, işgal altında bulunan Zerza Mıntıkası Irak'a, Humaro Mıntıkası İran'a; işgal altında bulunmayan Gerdi Mıntıkası, Irak'a göçmüştür. 1925'te Seyit Abdülkadir ve oğlu Seyit Muhammed'in, Şeyh Sait İsyanının siyasî tertipçisi olmak suçundan 27 Mayıs 1925'te idamından sonra, Nehri'de bulunan Seyıt Abdülkadir'in diğer oğlu Seyit Abdullah, Türkiye, İran ve Irak'taki taraftarlarını toplayarak Nehri Taburunu ve Navşar ve Gerdi Şapatan bölüklerini, Nehri Jandarma Karakolunu basarak subayları tutuklamış ve Gerdi Şapatan'da tutuklanan subaylar şehit edilmiştir. **(20)** Türk — Irak sınır mes'elesinin ve dolayısıyla Musul meselesinin Cemiyet-i Akvam'da görüşüldüğü bir tarihe rastlayan ve isyancılar üzerinde İngilizlerin inisiyatifi bulunan bu olay sırasında, Gerdi ve Zerza Aşiret Mıntıkalarında bulunan köyler zorla boşaltılarak, İngiliz işgali altında bulunan Irak'a götürülmüşlerdir. **(21)**

İsyandan sonra, Sadate Nehri ailesinden, isyanı yöneten Şeyh Abdullah İranda'da kendi köylerinde, Seyit Taha (II) ise İngiliz işgali altında bulunan Revandız'da kaymakam olarak kalmıştır. **(22)**

1918 Mondros mütarekesinden sonra, Şemdinli'ye ilçe merkezi olarak devlet memurları görevlerine başlamıştır. İlçe merkezine memurların yerleşmesi, Sadate Nehri ailesinin yurt dışında bulunması, aşiretlerin yerlerini terk ederek muhacir gitmeleri, sonra, zamanla teker teker geriye dönmeye başlamaları, aşiret üzerinde iktidar tesis etmiş olan Mîrlerin ve Şeyhlerin egemenliklerini yitirmelerine sebep olmuş ve aşiretler serbest ve bağımsız hale gelmişlerdir.

Bizim araştırma konumuz olan bu dönemde, aşiret reisliğinin **mutlak niteliklerinde** meydana gelen değişikliğin ve aşiret birliğinin bozuluşunu veya parçalanışını aşiretleri kısaca gözden geçirerek tespit edelim:

(1). ZERZA AŞİRETİ: Zerza Aşiretinin geçirdiği değişiklik, aşiret bağlarının araştırılması yönünden önemlidir. Çünkü, Sadate Nehri ailesi döneminde aşiret üyeleri dağılmamakla birlikte **üretim ilişkilerindeki değişiklik,** aşiret birliğinin bozulmasına sebep olmuş, ve bu aşiret halkı, aşiret bağları bakımından **«Zerza aşireti»** yerine **«Zerza aşiret mıntıkası halkı»** adı ile ifade edilebilecek şekilde değişikliğe uğramıştır.

Mîrler zamanında, aşiret halinde idiler ve aşiret reisliği, Masiro hanları kabilesinden Lâtif Han'a kadar uzanmaktaydı. Şeyhler zamanında, bu bölge topraklarının çoğunun şeyhler tarafından satın alınması ve aşiret halkının büyük bir kısmının şeyhlere ortakçı — çiftçi olması dolayısıyla bu aşiret birliği dağıldı ve köylüler tek tek ve ortakçı şeklinde Şeyh Muhammed Sıddık'ın idaresine geçerek, aşiret reisi bağları bozuldu. Yâni aşiret birliği üretim ilişkilerinin temeli olan toprak mülkiyetinde meydana gelen değişiklik ile bozulmakta, alt — yapı, üst — yapıyı etkilemektedir.

Aşiret merkezi Masiro idi. Reis ailesi bugün Masiro'da oturmaktadır fakat aşiret reisliği gibi bir görevi yoktur. Zerza mıntıkası halkı, bugün, İran'da bulunan Sadate Nehri ailesine

Devrimciler Güçbirliğinin (TÜ - DEV - GÜÇ) Anlam ve Kavramı

«.... Diğer yandan, yapılacak bu değişiklikler, tam bağımsız ve gerçekten demokratik güçlü Türkiye'nin ve sıhhatli Türk toplumunun yaratıcısı olacaktır.»

Kadri Kaplan

Devrimci Kuruluşlar Güçbirliği İcra Komitesi Başkanı

Güçbirliği elbette ki büyük bir ihtiyaçtan doğmuş ve bilinçli bir tarzda faaliyet göstermeye başlamıştır. Ulusal kurtuluş savaşımızdan bu yana, büyük bir çağ değiştirme hareketinin içerisine girmiş bulunuyoruz. Yarım yüzyıla yakın bir süre içersinde girişilen çeşitli uygulama ve denemelerin sonuçları, yarınımızın yaratılması için, yeterli deliller halinde önümüzde durmaktadır. Birçok ıslahat gayret ve faaliyetlerine rağmen, ana çizgileriyle teokratik yapısını ve yarı sömürge durumuna düşmüş olan ekonomik bünyesini değiştirmeden, yirminci yüzyıla gelmiş olan Osmanlı İmparatorluğunu tasfiye ederek, çağa uygun bir devlet kurma çabası, ulusal kurtuluş savaşı ve Atatürk devrimlerinde ifâdesini bulmuştur. Her iki hamle de, bir yönü imparatorluğun zihniyetine ve kurumlarına, diğer yönü müstevliye yöneltilen iki yönlü bir mücadele şeklinde yürütülmüştür.

Bu mücadelenin ilk aşamasını teşkil eden silâhlı kurtuluş hareketi başarıyla sona erdirilmişse de, ikinci aşamadaki devrim hareketleri, tıkanıklıklara ve zaman içerisinde karşı koymalara uğrayarak bugünkü sonuca gelinmiştir. Bu aşamada, sosyal yapıyı bütünüyle ve köklü bir şekilde değiştirmek için çok kesin ve hamleci davranışlara başvurulmuşsa da, bütün bunlar, alt yapı bakımından bir bütünlüğe ve fikir sistematiğine kavuşamamıştır. Nitekim, üst yapı bakımından, kökü teokratik zihniyette ve ortaçağ ekonomisinde bulunan değer yargıları ve kurumlar, lâik düşünce ve modern hukuk kavramlarından hareket eden devrimlerle birbiri arkasından temizlenirken, bununla paralel olarak, geri kalmışlıktan hızla kalkınmayı sağlayacak millîleşmiş ve halklaşmış üstyapı değerlerini üretmeye yarayacak bir ekonomik temel ve üretim tarzı bulunamamıştır.

Kapitalizm ve büyük sanayi devrimiyle sistemleşmiş olan batı kapitalist ekonomisinin yarattığı üst yapı değerleri, toplumumuzun üst yapısını teşkil ederken, temelde zayıf ve sistematikten yoksun bır ekonominin bulunması, temel uyumsuzluğu ve bunun sonucu sosyal bünyedeki dengesizliği yaratmıştır. Böylece zayıf, kararsız ve bütünlükten ve sistemden yoksun ekonomik temel, hem üst yapıdaki değişikliklerle uyuşamamış, hem de ulusal kurtuluş savaşlarının ruhu zedelenmeden, hem bünyeye, hem çağa uygun bir üst yapı yaratmada yetersiz kalmıştır.

Buna karşılık, bir taraftan devrimlerin hızı kesilirken, diğer yandan sistemsiz olarak gelişen ekonomi, gittikçe dışa bağlılığı artırmış ve kurtuluş savaşının inanç ve azmini törpülemiştir. Bu ifâdeler, son 30 yılın hazin bir hikâyesidir. Böylece, ulusal kurtuluş savaşının ruh ve anlamından tamamen ayrı, her bakımdan dışa bağlı, zayıf ve tarımsal görünüşten kurtulamamış bir ekonomi, bunun doğal bir sonucu olarak dağılımı adaletsiz ve miktarı düşük bir gelirin belirlediği bugünkü ortama varılmıştır. Şüphesiz ki bunun sosyal, kültürel ve siyasal alanlardaki yansımaları, ulusal bünyenin aleyhine olmuştur.

Ters yönde gelişen bu durum, sınıflaşma ve tabakalaşma üzerinde derin çizgilerle kendisini göstermekte gecikmemiştir. Mal üretimini ve teminini elinde bulunduran büyük çaplı teşebbüslerden, dağılımı kontrol eden aracılardan, kökeni ve etkenliği değişik olmakla beraber, sonuç itibariyle toprağı ve tarım üretimini kontrol eden büyük toprak sahiplerinden kurulu bir düzeni emperyalizmin uçlarıyla irtibatladınız mı ve bu sistem içerisine, devleti ve iktidarı hukuken ve fiilen temsil eden üst idareciler sınıfını oturttunuz mu, sömürüyü fiilen temsil ve yürüten mekanizma meydana çıkmış olur.

Bu sınıflar blokunun karşısında, fakat mutlak surette onun egemenliği altında olan diğer bir sınıflar bloku ise, miktar olarak zayıf bir işçi kitlesinden, geniş bir köylü yığınından, kendi emek ve sermayesiyle çalışan esnaf, sanatkâr, hizmetli gibi, küçük üretici ve hizmet sahiplerinden ve bürokratlardan daha başka bir nitelikte bulunan memur kitlesinden meydana gelmektedir. Bu durum, şüphesiz ki, üretim araçlarının mülkiyet dengesizliğinden, sosyal ekonominin plâCnlanması yetersizliğinden, dışa bağlılıktan ileri gelmekte ve doğrudan doğruya üretimin cins ve miktariyle gelir dağılımını belirlemektedir.

Bu durumun temel nedeni, ekonomik yapıdaki temel çelişkide yatmaktadır. Hızla artan nüfus ve kişilerin, daha iyi yaşama isteklerinden ötürü, üretim maddelerine olan ihtiyaç, toplumsal bir karakter taşımakta, buna karşılık, üretimdeki karar serbestisi kişisel karakterde bulunmaktadır. Bu temel çelişki, hizmete göre plânlı ve kütlesel üretime imkân vermemekte, aksine, en fazla kâr esasına göre üretim tercihlerine gidilmektedir. Bu da, şüphesiz, üretim araçlarının mülkiyetiyle ve plânlamayla ilgilidir. Üretim ilişkilerindeki bu temel çelişki çözülmeden, yukarıda açıklanan sınıf blokları arasındaki ayırım ve dengesizlik önlenemiyecektir. Bu sorunun çözümü, ancak sosyalist ekonomiden yararlanarak plânlanmış millî ve devletçi bir ekonomi ile mümkündür. Böyle bir çözüm, çağ değiştirme eylemi demek olan Atatürk devrimlerindeki en önemli boşluğu, yani ekonomik temeli dolduracak ve işte o zaman, devrimler çarkı, halkın çok güçlü olan emek, gönül ve azim katkısiyle tam hızını kazanarak, toplumun sosyal yapısı, kısa zamanda köklü bir değişikliğe uğrayacaktır.

Burada unutulmamalıdır ki, rejim ve egemenlik anlayışında, düşüncede ve kültürde rasyonelleşmek ve millîleşmek hedefini güden Atatürk devrimleri, aralıksız devam etmezse, yeniliğe karşı olan zihniyet değişmekle kalmayıp, tarihsel kökeninden devamlı beslenerek gelişmeye karşı bir engel yaratmaktadır. Bu engel, son zamanlarda olduğu gibi, devrimlerin temeline yönelen bir irtica şeklinde kendisini göstermektedir. Bu yüzdendir ki, bir yandan irtica ile şiddetle mücadele edilirken, diğer yandan da radikal reformlarla alt yapı değişikliklerini gerçekleştirmek, hayatî önem taşımaktadır.

Üst yapıda, irtica ile savaşla birlikte, keyfî idareyle, cehaletle ve bozuk düzenin kökü olan eğitim düzeniyle savaş verilirken, diğer taraftan, alt yapıyı kurmaya engel olan emperyalizm, kapitalist sistem ve toprak ağalığından gelen sömürü ile savaşmak gerekmektedir. Unutmamalıdır ki, irtica denen olayın besleyicilerinden biri, hattâ en başlıcası, alt yapıdaki bu sömürü düzenidir. Bu düzen ortadan kalktığı zaman, irtica, besi köklerinden kopacak ve yaşamak imkânını bulamıyacaktır. İşte o zaman, gerçekten lâik bir yönetim ile gerçekten din ve vicdan özgürlüğünü kullanan kişilerden bahsetmek mümkün olacaktır. Diğer yandan, yapılacak bu değişiklikler, tam bağımsız ve gerçekten demokratik güçlü Türkiye'nin ve sıhhatli Türk toplumunun yaratıcısı olacaktır.

TMTF ve Güçbirliği

Sencer Güneşsoy

TMTF Başkanı

Çoğunluğun oylarıyla sandıktan çıkan A.P. İktidarı ile Devrimci kuruluşlar arasında seçimlerden bu yana çetin bir mücadele geçmektedir. Devrimci kuruluşlarla A.P. İktidarı arasındaki mücadeleyi iki yönlü olarak ele almak lâzımdır: Birincisi, kamu oyunun bütün çıplaklığıyla gördüğü, temeli Anayasamızın emrettiği esaslar üzerinde ve fikir mücadelesi halinde; diğeri ise zaman zaman su yüzüne çıkan fakat büyük bir ustalıkla gizli olarak bu kuruluşları gayrimeşru yollardan ele geçirme uğraşısı. Ele geçiremediklerini ise baskı, iftira veya çalışamaz hale getirme çabaları. Yani fikir dışı ve faşist metotlar...

Oynanan bu oyunların içinde Özel Sektörün de büyük çabalarına ve fedakârlıklarına rastlanır. Bakarsınız uydurma bir sürü kuruluşlar türer, kurultaylar düzenlenir. Fakat bütün bunlar kendilerini de tatmin etmez. Devrimci güçlerin ortaya koydukları ağırlık karşısında ortadan kaybolur.

Son günlerde olumlu bir ilerleme, Devrimci kuruluşların beraber oldukları noktalarda bir araya gelerek çalışmaya ve mücadele etmeye karar vermiş olmalarıdır. Bu hareket ilk olarak meydana çıkmaktadır. Bundan böyle bu kuruluşlar kendi mücadelelerinin yanı sıra müşterek hedeflerde beraber ve devamlı olarak savaşacaklardır.

Gerici unsurların yayın organlarında şimdiden belirdiği üzere büyük bir korku ve saldırılar, Türkiye Devrimciler Güç Birliğinin kuvveti hakkında bir bilgi verebilir. Sağcıların bugüne kadar kuvvet aldıkları ve hoşlarına giden durum, sol cephenin fikirden doğan ufak tefek anlaşmazlıkları veya kendi iç mücadelelerini tamamlayamamış olmalarındandı.

Bugün Türkiye'de Devrimci güçler kafalarıyla mücadele etmektedirler. Karşılarında ise miğdeleriyle mücadele eden bir güruh vardır. Acı taraf ise miğdeleriyle bu işe girenlerin yegâne dayanağının dış güçler olmasıdır. Örneğin C.I.A. nın dünyadaki bütün öğrenci kuruluşları içinde oynadığı oyunlar herkesce bilinmektedir. Bir öğrenci kuruluşunun çalışmalarının yanı sıra, tek başına, C.I.A. gibi bir casusluk teşkilâtıyla uğraşması oldukça güç ve imkânsız gibidir. Bu açıdan da bakacak olursak Devrimci Güçbirliğinin faydası iyice belirecektir.

Araştırılacak olursa, görülecektir ki Devrimci kuruluşlara savcılarla açılan takibatlar Türkiye Cumhuriyetinin hiçbir devresinde bu kadar fazla olmamıştır. Geçen seneden beri sadece Türkiye Millî Talebe Federasyonuna açılan dâva sayısı kırkın üzerindedir. Diğer devrimci kuruluşları da düşünürsek dâva sayısı hakkında bir fikir edinebiliriz. Son bir sene içerisinde Türkiye Millî Talebe Federasyonu bünyesinden 29 öğrenci değişik sürelerle ceza evinde kalmışlardır ve duruşmaları hâlâ devam etmektedir. Halen de üç arkadaşımız Sultanahmet Cezaevinde bulunmaktadır.

Türk Yüksek Öğrenim Gençliği olarak şerefli Türk Adliyesine inancımız sonsuzdur ama en mühim soru «Neden Üniversite sıralarından cezaevine» olmalıdır bence.

Özlemini duyduğumuz çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış tam bağımsız Türkiye için, Devrimci kuruluşlar tek mücadelelerinin yanı sıra Türkiye Devrimciler Güçbirliği içinde de müşterek hedefler yolunda tek vücut halinde daha güçlü olarak mücadele edecek ve muvaffak olacaktır.

Muzaffer Erdost

bu ailenin topraklarının rantını vermektedir. (Ama Sadate Nehri ailesi, durumun iyi olduğunu söyleyerek bu rantı birkaç yıldır köylülere bağışlıyordu.)

(2). **HUMARO AŞİRETİ:** Humaro aşiret reisleri, Abbasiler kabilesinden gelmektedir. Mîrler, toprak bakımından, Sürünüs, Gülank, Sipındaruk köylerinin tamamına ve Bentür'ün bir kısmına sahiptiler, ve bu topraklar, aile bünyesindeki bölünmelerle parçalanmıştır. Zamanla kabilenin, Sürünüs, Bentür, Şeyhan gibi üç beyliğe ayrılması ve bunlar arasındaki sürekli mücadele, mîrler iktidarının daha kolay yıkılmasına sebep olmuştur. Bugün, aşiret reisi, (Cumhuriyetten sonra bazı toprakları üzerinde tapulatarak daha geniş topraklara sahip olan) İbrahim Han Töre olmakla birlikte, Bentür'de Mustafa Töre, Sürünüs'te Feyzullah Töre kendi köylerinde egemenlik tesis etmişlerdir. İktidarları, aşiret içinde parçalanmıştır. Örneğin Feyzullah Töre, Sürünüs'ten, İbrahim Han Töre'ye zıbare vermemekte, bu köyden kendisi zıbare almaktadır. Yâni angarya müessesesi mevcut olmakla birlikte, iktidar bölgeleri bölünerek daralmaktadır.

(3). **HERKİ AŞİRETİ:** Aşiret reisi ailesi Mala Şirı kabilesindendir. Türk — Irak sınırının tespitinden sonra Herki aşiret reisi Hüseyin Ağa, Irak tarafında kalmıştır. Kendisinin geniş toprakları olmadığı için, aşiret üzerinde de önemli bir etkisi yoktur Molla Mustafa Barzani'ye karşı çalıştığında, Molla Mustafa Rusya'dan dönünce, Hüseyin Ağa İran'a kaçmış ve oğulları da Irak'a, kendi köylerine dönmemiştir.

Aşiret reisi kabilesinden olan Nugaylan'lı Ahmet Gündoğan, aşirete sahip olmak istemiştir; fakat malî bakımdan güçsüz, idarî bakımdan yeteneksiz olduğu için aşiret üzerinde egemenlik kuramamıştır.

Buna karşılık, kirmanç olan ve Betkâr'da toprakların beşte — ikisine sahip bulunan Ahmet Tekin, maddî bakımdan ve idarî yönden aşiret reisliği görevlerinden bazılarını (misafir ağırlamak gibi) fiilen yerine getirmeye başlamış ve Şemdinli bölgesinde bulunan Herki köyleri kabile rızpîleri, aşiret reisliğine Ahmet Tekin'i seçmişlerdir. Zerza aşiretine göre, burada önemli bir fark vardır Zerza aşiretinde, aşiret reisi ailesi aşiret içinde bulunduğu halde, üretim araçları mülkiyeti ile birlikte, aşiret birliği dağılmış; fakat Herki aşiretinde, üretim araçları mülkiyeti ilişkileri değişmediği için, aşiret reisi ailesi kendi aşiretine dönmediği halde, aşiret birliği dağılmamış ve aşiret kendisine (bölgede ilk defa olmak üzere) bir kirmancı aşiret reisi olarak seçmiştir.

(Ahmet Tekin, zenginliğinin esasını koyundan temin etmektedir. 500 — 600 koyunu vardır. Aşiret üyelerinden vergi almamakta, kendi köyünden birkaçı hariç başkalarını zıbare olarak çalıştıramamaktadır. Fakat aşiretten her ev 3—5 koyununu kışın beslemektedir.)

(4). **GERDİ AŞİRETİ:** Gerdi aşiret reisleri, Beyzadeler kabilesindendir. Mîr'dirler ve şimdi iki ayrı aile teşkil etmektedirler. Bu iki ailenin sahip olduğu topraklar, Gerdi Şapatan'ın ve Nihava'nın tamamı, Benevik, Besusin ve Zerin'in bir kısmıdır. Ahmet Kayran ve Fettah Ercan, bu iki ailenin bugünkü temsilcileridir.

Görülüyor ki, Şemdinli'de mîrler ve şeyhler döneminden sonra, Zerza aşiretinde, aşiret birliği bozulmuş, Herki aşireti reissiz kalınca yeni bir reis seçmiş, Humaro ve Gerdi aşiretleri önce reislik bakımından ve dolayısıyla aşiret iç bünyesinde bölünmeler göstermiştir. Aşiretlerdeki bu değişikliğin maddî temeli, başta toprak olmak üzere, üretim araçları mülkiyetinin sahiplerinin değişmesine bağlıdır.

TOPRAK

1915 Rus işgalinden sonra, halk köylerine tamamen dönüp yerleşmeden, 1925 Nehri isyanı meydana gelmiş ve Zerza aşireti ile Gerdi aşireti halkı yeniden Irak'a taşındığı için bu bölgedeki topraklar bir süre boş kalmıştır. 1933 Genel Af Kanunundan sonra, halk, peyderpey köylerine dönerek, yerleşmeye başlıyor. Aileler, eskiden topraklarını nasıl işgal ediyor idiyseler, gene aynı şekilde toprakları işgal ederek ekip biçiyorlar.

Devlet memurlarının bölgeye ancak 1918 yılından sonra gelmeye başlaması, yâni halkın tapu gibi muamelelere yabancı oluşu dolayısıyla, toprak tespit komisyonu, halkı, yüzyıllar kendi ekip biçtiği topraklar üzerinde tapusuz yakalamıştır. Şeyh Muhammed Sıddık'a ait alım — satım tutanakları ve Nesturi'lere ait bir kaç tarlanın tapusu olmakla birlikte, genel olarak, toprakların tapusu yoktur.

Mal müdürü, vergi memuru ve köyün ileri gelen iki kişisinden kurulu bir toprak tespit komisyonu tarafından, **(23)** tapusuz olan topraklar tespit edilerek hazineye kaydedilmeye başlanmıştır. Yüz yıllardır halkın işgalinde olan toprak, hazinenin, yâni devletin kabul edilmekle birlikte, tespit komisyonu, toprağı çok olandan alıp, topraksıza vermek yetkisine sahip değildir. **(24)** Komisyon, toprağı ve toprağı işgal edenleri tespit etmekte, ve ürününün onda — biri esasına göre, **ecr-i misil** ve icar **(25)** adı altında toprak rantı, devlet adına tahsil edilmektedir.

Hazine adına faaliyet gösteren toprak tespit komisyonu, toprağın taksimini sağlamamıştır, ama toprağın âdil olmayan ölçüler içinde tapulanmasını önlemiş ve ayrıca toprak satışlarını durdurmuştur. Bugünkü durumuyla, toprak, devletindir; aşiret reisi dahil halk, toprağını kullanma hakkına sahiptir. Kullanma hakkı, miras yoluyla vârislerine intikal eder ve bölünür, fakat toprak alınıp satılamamaktadır.

Daha sonra çıkmış olan bir kanunla **(26)** belediye sınırları içinde olan topraklar hazineden belediyeye intikal etmiş, ve Şemdinli ile Bedgaruk'ta bulunan arsa niteliğinde hazine malı topraklar, belediyenin malı olmuştur. Belediye, toprağı, arsa olarak satışa çıkarmaktadır. Gene bu arada, bazı köylerde, hazine tarafından tespiti gecikmiş bazı toprakların tapularını çıkarttıranlar da olmuştur. Bunlar da topraklarını satabilme hakkına sahiptir.

META ÜRETİMİ VE TİCARET:

İşgal ve isyan sonunda bölge, uzun süre, harabe olarak kalmış, tütün üretimi çok azalmış ve Şemdinli tütünü, özellikle, İran'daki tiryakilerini kaybetmeye paşlamıştır. Tabiî bu arada, gelişen dünya pazarı ortasında bulunan İran'a, İngiliz ve Amerikan tütün ve sigaralarının sokulmuş olması, işlenmemiş Şemdinli tütününü ikinci plâna itmiş, ve tütün fiyatlarını da dünya fiyatları rayicine göre düzenlemiştir. İlçe merkezi olarak devlet kurumlarının göreve başlaması, İran ve Irak ile ticareti güçleştirmeye başlamış ve tacir, sınırlardan içeri girmekte güçlük çektiği için serbest alış — veriş yapamaz olmuştur. Sonuç şudur: Kilosu ortalama 75 lira olan tütün, 20 liraya kadar düşmüş, ayrıca Tekel İdaresine belli bir kısmını 6—8 lira üzerinden (dört — beş yıldır 10—20 liraya kadar alınmaktadır) satmak zorunda bırakılması, tütün fiyatları ortalamasını daha da düşürmüştür. Bu durumda halk «tütünden eskisi gibi pek bir menfaat göremeyince» tütün ekimi geri plâna itilmiştir. Biz Şemdinli'de iken Tekel İdaresinin aldığı tütün 80 bin lira civarındaydı, ve kaçak olarak satılanlarla birlikte hesap edildiği zaman, tütünden nüfus başına 15 — 20 lira gibi çok küçük bir gelir sağlanıyordu.

Temel meta üretimi olan tütünün yerini, bu dönemde, koyun üretiminin aldığını görüyoruz. Meta üretiminde koyunun ön plâna geçmesi üretim ilişkilerinde, aşiret üyelerinin serbestliğini daha çok arttırmıştır. Mera ve yayla, köyün ortak mülkiyetinde olduğu için hayvancılık aile içindeki gayrete, emeğe, hünere göre çoğalmış ve servet toprak sahibi olanların dışında da toplanmaya başlamıştır. Oysa, aşiret bağlarının üretim ilişkilerini toprak ve toprak ürünleri teşkil etmekteydi; ve aşiret üyelerinin, aşiret birliğini meydana getiren toprak bağlarından nispeten kopmasıyla, aşiret birliği de zayıflamaya başlamaktadır.

Bu dönemde, Şemdinli halkının dış (İran ve Irak) ve iç (Şemdinli) pazarlarda satın aldığı metaların başlıcaları şöyledir:

Dış pazarda satılan ürünler: **Koyun, tütün, bal, ceviz, peynir, yapağı.**

İç pazarda satılan ürünler: **Tütün** (Tekel İdaresine), **bal, ceviz, peynir, ot** (askerî birliklere).

Dış pazardan aldıkları ürünler: **Gazyağı, çay, kakao, kahve, kadife, radyo, semaver, ipek halı, sigara kâğıt, cep feneri, ayna v.s.**

İç pazardan aldıkları ürünler: **Un, tuz, lâstik ayakkabı, şeker, tekstil, demir araç ve gereçler vs.**

Satılan ürünlerin bir kısmı (koyun, tütün) meta olarak üretilmekte, bir kısmı ise ürün fazlası olduğu için satılmaktadır.

Mübadele, içerde, sınırda, sınır dışında olmak üzere değiş — tokuş ve para ile yapılmaktadır.

İçerde, artık eski kasabalar olan Nehri ve Gare, küçücük birer köy haline gelmişler, bu kasabaların yerini, ilçe merkezi Şemdinli (eski adıyla Navşar) almıştır. Şemdinli'ye yurt içinden un, tuz, şeker, giyecek eşyası, lâstik ayakkabı vs. getirilir ve burada satılır. Burada Tekel ve tacirin aldığı ürünler tütün, bal, ceviz vs. dir. Genel olarak mübadele unsuru paradır. Ayrıca Siirt içinden, İran'dan gelen çerçiler, giyecek eşyasından iğne ipliğe kadar çeşitli emtiayı, köylerde, değiş — tokuş yoluyla mübadele ederler.

Son siyasî olaylar dolayısıyla (Barzani hareketi) Musul ve civarından gelen genellikle Çin (kadife, ıpek halı, ayna, cep feneri vs.), Hint (çay) İngiliz ve Amerikan (radyo, teyp, jılet, sigara kâğıdı vs.) menşeli emtialar, sınırdaki köylerde (Herki) azalmış olan dükkânlarda satılmaktadır.

Koyun, Tekel'den kaçırabildiği tütün, bal, ceviz, peynir, yapağı vs. ise genellikle, İran'a Rizaiye ve çevresine ,üretici tarafından götürülmekte ve orada satılmaktadır.

ZANAAT:

Şeyhler döneminde, Nehri'de ve Gare'de gelişen zanaatçılık, bu dönemde sönmüş, kaybolmuştur. Kasabada beliren terzi, marangoz, demirci, tenekeci, nalbant, keçeci, bezci sönmüştür. Şemdinli'de bugün, gene dışardan gelmiş bir nalbant, yazın gelip kışın giden iki tenekeci ve sobacı, Derebani'ye yerleşmiş Tokat'lı bir marangoz vardır. Bezciler ise genellikle, ulaştırma imkânlarının daha zor olduğu köylerde, yaşamaya devam etmektedir.

Herki aşiretinden olup, yeni sınır dolayısıyla Irak'ta kalmış olan Diri'de ve Herguş'da bez ve şelişepik, Türkiye tarafında Bedav'da, Nerduşe ve Şemdinli'de şelişepik dokunmaktadır. Bedav'da bezle şelişepik sipariş üzerine her evde dokunur. Kadın erkek karışık dokumaktadır. Nerduşe'de ise şelişepiği sadece Mişo dokur.

Halı, kilim ve çorabı, kadınlar, kendi kullanımları için dokurlar, fazla dokurlarsa satarlar.

Bkz: Muzaffer Erdost, «İngilizlerin ilk pazarlığı: Oniki İngiliz Siyasî Hâkimi Kayıp» (Şemdinli Röportajı) Yön, 22 Temmuz 1966.

17 Bkz: Muzaffer Erdost, «İngilizleden para almayacağımıza yemin ettik«, 22 Temmuz 1966.

19 Mareşal Fevzi Çakmak, Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri Ankara, 1936, S. 157, 158—159.

20 Bkz: Muzaffer Erdost, «Şeyh Sait Karşı — İhtilâlinden Nehri İsyanına», Yön, 29 Temmuz 1966; «İngiliz Siyasî Hâkimleri ve İsyancılar Kanyeraş'ta toplanıyor» Yön, 5 Ağustos 1966. (Şemdinli Röportajı).

21 Bkz: Aynı röportaj: 5 Ağustos 1966, S. 13.

22 Nehri İsyanından önce ve sonra İngilizlerle sıkı ilişkiler kuran Seyit Taha (II), 1930'dan sonra Irak'tan ayrılmak ve İran'a Şah Rıza Pehlevi'ye sığınmak zorunda kalmıştır. Şah Rıza Pehlevi, Seyit Taha (II) yi, önce kabul etmiş, sonra kendi köyünde oturmaya mecbur etmiş ve halk arasındaki söylentiye göre, onu zehirleterek öldürtmüştür.

23 Bu komisyon, 6333 ve 6335 sayılı 9.3.1954 tarihli kanunla kurulmuştur.

24 Toprak tevzi komisyonu, 4753 sayılı ve 11.6.1945 tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanunun 5602 sayılı kanunu ilk değişik şekline göre düzenlenmektedir ve bu komisyon Şemdinli'ye henüz gelmemiştir.

25 İcar, yıllık alınan vergidir. Ecr-i misil, on ve on yıldan fazla bir süre için vergi alınmamışsa, bunun geçmiş yıllara ait vergisinin 5 yılı ecr-i misil adı ile, son beş yılı icar adı ile alınır.

26 Hazineden belediyeye terk edilecek arazi ve arsalar hakkındaki 7367 sayılı ve 29.7.1959 tarihli kanun.

GELECEK HAFTA

Üretim İlişkilerinin Araştırılması

ULUSAL AÇIDAN

Komprador Kapitalizmi Pervasız Gelişiyor

İlhan Selçuk

Türkiye'de sosyalist akımın gelişmesi konusunda çeşitli düşünceler ileri sürülüyor. Kimisine bakarsanız sosyalist akım dev adımlarıyla gelişmektedir; kimisi karamsardır, komprador kapitalizminin giderek duruma hâkim olduğunu, iç ve dış emperyalist güçler ittifakının perçinlendiğini iddia eder.

Hiç kuşkusuz bu iki iddia da kendisine göre gerçekleri yansıtıyor. Türkiye iki uçlu bir gelişme halindedir. Hem kapitalizmin yürüyüşü hızlanmış, hem de bu gidişin karşıtı olan sosyalist akım büyümüştür. Önümüzdeki seçimlerde oy hesabına göre sosyalistlerin en aşağı yüzde 90 bir artış göstereceklerı AP çevrelerinde kabul edilmektedir. Geçen seçimlerde yuvarlak hesap yüzde 3 olan oy oranının artarak yüzde 5'e, yüzde 6'ya yükseleceği tahmin edilmektedir. İyimserler, bu artışın bir sürprizle daha yükseklere varacağını iddia etmektedirler. Bütün bu tahminlerin bilimsel bir temeli yoktur. Ve Türkiye'de sosyalist akımların gelişmesini salt seçim sonuçları ve oy hesabına bağlamanın yanlışlığı da açıktır. Sosyalistlerin bir yandan halk katlarına ve öte yandan antiemperyalist mücadelenin aktüel dayanakları olan güçlere nüfuzunu topyekûn değerlendirecek bir tahlil yapılmalı ve sosyalist akım nicelik değil nitelik bakımından ölçüye vurulmalıdır.

Biz bu hafta, Türkiye'de komprador kapitalizminin gelişmesine dikkatleri çekmek istiyoruz. Karadeniz Bakırları üstüne son günlerde oynanan oyunlar, egemen sınıfın ne kadar bilinçli olduğunu göstermek bakımından ilgi çekicidir. Egemen sınıf derken salt Türkiye'de yerleşmiş kompradorları değil, dışardaki müttefiklerini de kastediyoruz. Nitekim Karadeniz Bakırlarını işletmek üzere kurulacak tesisin 49 — 51 = 100 niteliğinde olması için Amerikan Yardım Teşkilâtı baskı yapmaktadır.

Karadeniz bakırlarını işliyecek ortaklık daha kurulmamıştır, ama Süelyman Demirel seçim yatırımı olsun diye bu tesislerin temelini atmıştır. Amerikalılar bu tesisin Ereğli Demir — Çelik niteliğinde bir kapitalist kalesi gibi yükselmesine çalışmaktadırlar. Bunun içindir ki: —« 30,5 milyon dolar kredi veririz, ama şirketin yüzde 51'i özel sektöre ait olacaktır» diye diretmektedirler. Etibank yetkilileri Amerika'nın 30,5 milyonluk kredisine ihtiyaç olmadığını çünkü bakır tesisleri işletmeye açılınca bir tek yılda 30 milyon dolarlık ihracat yapabileceğini ileri sürmektedirler. Gerçekte yabancı kapitalizmin baskısı bir yağma isteğidir. Millî kaynaklar işletmelerine kapitalist ideolojiyi uygulamak, ve millî kârlara kompradorlarla birlikte ortak olmak Amerikan Yardım Teşkilâtı adı altındaki yabancı baskı grupunun amacıdır.

Bu tesis Amerikan isteklerine uygun biçimde kurulduğu zaman Türkiye'de komprador kapitalizmi bir kale daha kazanmış, ve bir önemli plân uygulanmış olacaktır. Bu gelişme, oy sandığı dışında bir hesabın gelişmesidir ki sonuçları gene oy sandığında görülecektir.

Ayrıca Türkiye'de komprador kapitalizminin son gelişmeleri konusunda bir kaç somut örnek vermek istiyoruz. Türkiye'de Mr. Randall'ın yabancı sermaye kanununa göre kurulacak yabancı kumpanyalara ruhsat üstüne ruhsat çıkmaktadır. Bunlardan bazılarını görelim:

26.8.1967 tarihli Resmî Gazete'de belirtildiğine göre İsveç L.M. Ericsson firması Türkiye'de bir telekomünikasyon kumpanyası kurmak için müsaade almıştır.

26.6.1967 tarihli Resmî Gazete'ye göre Aktienbolaget Tudor firması denizaltı gemilerinde kullanılan aküleri imal etmek üzere bir limited şirket kurmak için müsaade almıştır.

Bu iki kumpanyanın da yerli ortakları vardır.

9.3.1967 tarihli Resmî Gazete'ye göre International Telephon and Telgraph adlı Amerikan kumpanyası Türkiye İş Bankası ve başka yerli ortaklarla sermayenin yüzde 51'i Amerikan olmak üzere bir telekomünikasyon kumpanyası kurmak için müsaade almıştır.

8.3.1967 tarihli Resmî Gazete'ye göre Le Club Mèditerranée kumpanyası Antalya topraklarında turizm köyü kurmak üzere ruhsat almıştır.

23.6.1967 tarihli Resmî Gazete'ye göre Tuborg Bryggerier kumpanyası Türkiye'de Tuborg birası imal etmek üzere ruhsat almıştır.

28.1.1967 tarihli Resmî Gazete'ye göre Dr. August Oetker firması Türkiye'de bira ve malt imal etmek üzere ruhsat almıştır.

Türkiye'ye akın eden yabancı kumpanyaları teker teker saymaya bu köşede imkân yoktur. Ama Coca — Cola'dan sonra Amerikan Fanta meyvalı gazozundan başlıyarak denizaltı akülerine, bira imaline, turizme, ve bakır madenlerine kadar her yere el atan ve millî pazarı istilâ eden yabancı tekellerine ve bunların bilinçli ortakları olan kompradorlara dikkatle bakmalıyız. Böylece Türkiye'de komprador kapitalizminin oy sandığıyla paralel bir gelişme içinde bulunduğu anlaşılacaktır.

Ve yabancı kumpanyalar Türkiye'ye yerleştikçe emperyalizme karşı mücadelenin gereği büyümekte; Türk sosyalizminin millî niteliğinde ağır basması, komprador kapitalizminin gelişmesiyle kaçınılmaz bir olgu biçimine girmektedir. Türkiye öylesine başıboş bir çiftlik halindedir ki önüne gelen yabancı kumpanya Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa göre kapımızı çalmakta ve bu gidişe dur diyecek güçte bir millî muhalefet ortada görülmemektedir.

Bu millî muhalefetin öncüleri Türk sosyalistleridir. Ve bu millî muhalefeti inatla yürüttüğümüz sürece geniş destekler bulacağımız aşikârdır.

İşte Türkiye 1969 seçimlerine böyle bir «sath-ı mail» de gitmektedir. 1968 Haziran seçimleri şüphesiz bazı ipuçları verecektir bu yolda... Ama komprador kapitalizminin sosyalist akımdan daha hızlı ve pervasız geliştiği ortadadır. Ne var ki bu pervasızlık yakın gelecekte kendi cevabını da beraberinde getirecektir, bu noktada en küçük bir tereddüdümüz yoktur.

KOMPRADOR KAPİTALİZMİNİN İŞÇİ KÂHYALARI

«Kapitalizmin işçi kâhyaları» sözü sanırız, ünlü Amerikan işçi lideri De Leon'nundur. Yirminci yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletlerindeki bilinçli işçiler, o zamanlar ülkedeki biricik büyük işçi federasyonu olan A.F.L.'in başındaki kapitalistlerin işbirlikçisi sarı sendikacı liderleri böyle tanımlarlardı.

Amerikan kapitalizmi gelişerek emperyalist niteliğe bürünmesiyle, geri kalmış ülkelerin sömürüsünden sağladığı imkânlarla kendi işçi sınıfının bazı çevrelerini oportünistleştirebilmiş ve bugünkü George Meany'lerin ağababaları Samuel Gompers'lerin Amerikan sendika hareketi üzerinde hâkimiyet kurabilmeleri için elverişli ortamı yaratabilmişti.

Bir çok konularda, en sağcı Cumhuriyetçi Parti sözcülerinin bile sağına düşen bu sahte işçi liderlerine «Kapitalizmin işçi kâhyaları» sıfatı pek yaraşmaktadır. Ama bu sıfat, Amerikan sendikacılığı okulunun ürünü olan bizim Demirsoy tipi sarı sendikacılarımıza pek uymaz. Çünkü bir Amerikan kapitalizmi vardır ama bir Türk kapitalizmi yoktur. Emperyalist dünya sistemi içinde sömürülen, geri bir tarım ülkesi durumuna düşürülmüş bulunan Türkiye'de olan, işbirlikçi sermaye tahakkümü altında bir «Asya kapitalizmi», komprador kapitalizmidir, ve burjuvazinin millî kolu, bağımsız bir güç olarak toplumumuzda etkili olamamaktadır. Onun için bizde sendikacılığa hükmeden adamlara, kapitalizmin değil, komprador kapitalizminin, yâni emperyalizm — işbirlikçi sermaye ortaklığının işçi kâhyaları diyebiliriz. Ve böylelerini Amerika'nın sarı sendikacılarıyla kıyaslamak, Gompers'lere, Meany'lere haksızlık etmek olur. Nasıl oldu da, sendikacılık gibi, işçilerin bilinçlenmesi sonucu meydana gelen meslekî örgütlenme, bizde bu adamların elinde, bugünkü durumuna düşebildi? Bu çok önemli bir mes'elemizdir. Üzerinde dikkatle durmalıyız.

İkinci Dünya Savaşı müttefiklerin zaferiyle sona erince, Türkiye'de egemen çevreler, çok partili düzene geçme ve sınıf esasına dayanan örgütlenme olanağını tanıma zorunluluğunu duydular. Türkiye Emekçi Köylü Sosyalist Partisinin, Sosyalist Parti'nin kuruluşu ve bu partilere yakın sendikacıların, çeşitli meslek kollarında kırkı aşan sendikayı meydana getirmeleri bundan sonradır.

Ama 1940'lar ortamında, Sağındaki Demokrat Parti ile irticaa taviz ve emperyalizme yaranma yarışına girmiş bulunan CHP iktidarı bu kadar özgürlüğü, emekçilerin gerçek siyasî ve meslekî örgütlerini hoşgörü ile karşılayamazdı, nitekim de karşılamadı: 16 Aralık 1946'da sosyalist siyasî örgütler ve sendikalar kapatıldı, ve bu örgütlerle ilgili olanlar hakkında en vahşice faşist teröre başvurularak kovuşturma açıldı. Bunlar ağır hapis cezalarına çarptırıldılar, zindanlara atıldılar.

İktidar sendikaları kapatmakla yetinmedi. Başıboş bırakıldığı takdirde işçiler ergeç gene örgütleneceklerdi. Sendika hareketini daha başından «zararsız maceralara» sokmak gerekiyordu. Bu düşünce ile hükûmet, sendika kurma işini üzerine aldı. 1940'ların sonlarında ortaya çıkan irili ufaklı sendikaların asıl kurucuları emniyet ajanları olmuştur. 1950'den sonra, özellikle DP iktidarının Türkiye'yi NATO'ya sokmasını izleyen sürede, Amerikalılar, toplumsal hayatımızın öteki kollrına olduğu gibi, sendikacılığımıza da el attılar. Türk sendikacılığını Amerikan sarı sendikacılığı modeline uygun olarak düzenleme görevi Brown'lara, Lovestone'lara verildi. Bu iki «sendikacılık uzmanı» nın aslında birer CİA ajanı casus oldukları, son zamanlarda, WASHİNGTON POST gibi Amerikan basınının en ciddî organlarında kanıtlarla ispat edilmiştir. Sendikacı maskesi altında hareket eden bu CİA ajanlarının emrinde gerekli yerlere harcanacak büyük paralar vardı ve Türk sendikalarına Dolar «yardımını» bunlar yönetiyordu. İşte bugünkü belli başlı sendikalarımız Menderes zamanında Amerikan ajanlarının istedikleri gibi biçimlendirdikleri sözde işçi örgütleridir. Ve bu sendikaların başındaki adamlar da o ortamda sivrilmeyi becermiş, Brown'ların Lovestone'ların yetiştirmesi açıkgözlerdir. Bu sarı sendika tiplerinin Türk işçileriyle ilişkileri tahsildar — mükellef ilişkisinden öteye varmamaktadır. Bunların yönettikleri her işçi hareketinin ardında küçük menfaat ve küçük politika hesapları yatar.

Türkiye'de sözü edilmeye değer tek bir sendika lideri yoktur ki, doğrudan doğruya, ya da dolaylı olarak Amerikan parası almış olmasın. Adı duyulmuş herhangi bir sendikacının kursağını yarın, içinden Amerikan nimeti çıkar. Bu bakımdan Türk-İş yöneticileriyle, DİSK yöneticileri arasında bir fark yoktur. Genel kural budur ve kenarda köşede bazı idealistlerin sendikacılığımıza dürüstlük getirme yolunda çabaları bu genel kuralı değiştirmez. Sarı sendikacı tipleri, çevrelerindeki öteki açıkgözlerden baskın çıkarak, polis birinci şubeden gelme hükûmet temsilcilerinin de yardımı ile, sendikalı işçi kitlesinin temsil etmeyen kongrelerde kendilerini seçtirmekte ustadırlar. Amaçları binlerce liralık başkan maaşlarına konmak, bedava Amerika gezilerine katılmak gibi imtiyazları elde etmektir. Bunlar işçilerin gerçek istek ve eğilimlerini temsil etmedikleri gibi, Türkiye'nin temel Millî dâvaları karşısında da kayıtsızdırlar. Türkiye emekçileri toplumdaki en devrimci güç durumundayken, Devrimci Güçbirliğine Türk-İş'in hiç yanaşmaması, DİSK'in de yanaşır gibi görünerek baltalayıcı rol oynaması, üzerinde dikkatle durulması gereken çok ilginç bir olaydır.

Türk sendikacılığının, kursağında Amerikan nimeti, Menderes devşirmesi açıkgözlerin elinde bırakılması, Türkiye için utanç verici bir durumdur. Devrimci olarak Türk işçisinin, tezgâh başında çalışan eli nasırlı emekçinin kendi öz meslek örgütlerini rahatça kurabilmesi için gerekli ortamı yaratmak, bu amaçla kanunlarımızda gerekli değişiklikleri yapmak için mücadeleye girişmekle yükümlüyüz. Türkiyede emekçilerin gerçek sendika hareketini yaratma işi henüz başarılması gereken önümüzdeki bir iştir. Bu işin bir an önce başarılması için Türkiye'nin çalışan insanına destek olmak, her bilinçli yurtseverin görevidir.

Kurulacak olan, emekçilerin özlem ve iradelerini temsil eden gerçek sendikalar, kapıların şimdiki sarı sendikacı tiplerine sımsıkı kapalı tutmak zorundadırlar. Meslek örgütlerinin soysuzlaşmasına karşı bu tedbir gereklidir. Ve ayni şey, emekçilerin gerçek siyasî örgütü için de doğrudur. Bugün TİP'in işçi oyu alamayan bir işçi partisi olma gibi paradoksal durumu, Brown yetiştirmesi sarı sendikacı tipiyle işçi sınıfına ulaşılamıyacağının kesin kanıtı sayılmalıdır.

Gerçek Türk sendikacılığını kurma yolunda her yönden çaba gösterilmelidir. Hem bugünkü sendikalar içinde, hem dışında. İşçi dâvasının gerçek savunucuları, en gerici sendikalarda bile çalışmayı, etkili olmayı bilmelidirler. Ancak bu yoldaki başarılı çabalarımızdır ki Türk emekçisinin özlediği sağlam ortam bir gerçek olacak ve Demirsoy'ların sarı sendikacılığı Türk işçi hareketi tarihinin kara bir sayfası olarak geçmişe karışacaktır.

M. B.

Para Duvarı

Batı ülkelerinde iktidara gelen sol partilerin sol bir program uygulamalarına engel olan, büyük para çevreleridir. Bunu Fransa'da iki kere, sonra İtalya ve İngiltere'de denemişlerdir.

Sol Federasyon ile Komünist Partisi arasındaki güç birliği anlaşması Fransa'da telâşlı bir havanın doğmasına yol açmıştır. Solun karşısında olanlardan bir bölüğü anlaşma metninin zayıflığını ileri sürüyor, askıda kalan sorunlar üzerinde duruyor, işbirliğinin başarısızlığa uğrayacağını «Yeni Halk Cephesi» nin altı ay bile dayanamıyacağını, içindeki çelişmelerin ağırlığı altında ezileceğini söylüyorlar.

Öbürleri, daha da ileri gidiyor, hattâ komünist partisinin bir koalisyon içinde iktidara gelmesi ihtimalini ele alarak «böyle bir şey kabul edilemez, diyorlar, çünkü Komünist Parti dikta partisidir, 1948 Prag vuruşunu Paris'te gerçekleştirme rüyasını görür, özgürlüğümüzü tehdit eden böyle tehlikeli bir ortaklık kabul edilemez». Açıkçası solun karşısında olanlar soldaki anlaşmayı bozmak, onun iktidara gelmesini önlemek, gelirse bile çabucak gitmesini sağlamak derdindedirler. Sol güçbirliği bildirisinde şöyle bir cümle var: «Sol hükûmetin programını uygulamasına engel olmak isteyen her çeşit davranışa karşı alınacak tedbirler beraberce düşünülecektir». Demek ki çekindikleri bir şey var. Bu belki bir vuruştur, ama daha çok ekonomik baltalamalardan, borsada panik çıkmasından, grevlerden, sermayenin dışarı kaçmasından, fiyatların yükselmesinden korkulmaktadır.

Bütün basit formüller gibi bu da bir yanından gerçeğe, öbür yanından hayale uzanmaktadır. Ama unutulmaması gereken başlıca nokta, kapitalizmin henüz ve hâlâ geleceğimiz üzerinde söz sahibi olduğudur. Bir sol denemeyi çelmeleyecek engelleri gözden geçirmek yararlı olacaktır, bunun için de bir az eskilere uzanmak gerekiyor.

HERRİOT ve DUVAR

11 Mayıs 1924 de Radikal ve Sosyalist partiler, Fransa'da ortaklaşa iş başına gelmişlerdir. Bu ilk başarının en önemli nedeni, savaş sonrası ekonomik bunalımlarının giderilememesi, Poincaré yönetimindeki millî blokun bu konudaki başarısızlığıdır. Hükûmete geçen Radikal — Sosyalist koalisyonu, yâni sol kartel, iki yılda altı kabine değiştirdi, enflâsyonu durdurmak ve paranın durumunu sağlamlaştırmak için, altı kabine de tutunamadı. Edouard Herriot'un başında bulunduğu yedinci kabine kurulduğu gün düştü. (21 Temmuz 1926). 1918 de İngiliz lirası 25 franka geçiyordu, 1924 de 120 franka fırlamıştı, iki yıllık sol yönetimden sonra 240 frank oldu.

İki gün sonra Raymond Poincaré, bir millî birlik kabinesi başında yeniden iktidara dönüyordu. Sermaye sahipleri soluk aldılar, para kuru artık bir İngiliz 120 frank dolaylarında yerleşebilecekti.

E. Herriot, sol kartelin çöküşünü ve Poincaré'nin parayı düzeltebilmesini «Para Duvarı» yla açıklamaya çalışmıştır. Solun bütün çabası, ona göre, bu duvara çarpıp parçalanmıştır. Acaba bu gerçekten böyle miydi?

Radikaller, daha önce de yıllarca iktidarda bulunmuşlardı. Burjuvazinin bir bölüğü onları tutardı, ve programları devrimci değildi. Onları sosyalistlerle işbirliğine götüren millî blok olmuştu. Ama bu işbirliği, savaş dönemi suçlarının bağışlanması, işten atılan grevcilerin işlerine dönmeleri, lâikliğin savunulması gibi, politik amaçlara yönelmişti. Ekonomik plânda radikallerin sekiz saatlik iş günü uygulamak ve vergi dağılımında adaleti sağlamak istekleri sosyalistlerin işbirliği için onları tercih etmelerine yol açmıştır.

Şayet radikal liderler ekonomik problemler üzerine açık bir görüşe sahip olsalar ve tutarlı bir politika uygulayabilselerdi, hiç şüphesiz iş çevrelerince de desteklenirlerdi. Zaten iktidara geldikleri zamanda parada yalnız hafif bir kımıldama olmuştu. Oysa kendilerinden öncekilerde olduğu gibi onlar da olayların gerisinde kalıyorlardı. Fransa savaşı kazanmıştı, ve yöneticileri Consulat'dan beri yüzyirmi yıldır sapasağlam duran paranın sarsılabileceğini akıllarına getirmemişlerdi.

MECBURÎ İSTİKRAZ

Sol kartelin yönetimi sırasında sürüp giden güvensizlik, daha sağcıların iktidarda bulundukları zamandan başlamıştı, hükûmetin işlere hâkim olamadığı duygusu yaygın hale gelmişti. Bununla beraber, Herriot 1925 başında sosyalistlerin dediğine gelmiş servet üzerinden alınacak bir mecburî istikraz tedbirine başvurmak istemişti. Enflâsyonu durdurabilecek, etkili bir proje. Ama bunu uygulayabilmek için çoğunluk gerekli. Oysa sol kartele bağlı milletvekili ve senatörlerden bir bölüğü mecburî istikrazın lâfını bile duymak istemiyorlardı. Cumhuriyetçi idiler, evet, lâikdiler de, ama kutsal özel mülkiyete de bağlı idiler sapına kadar.

Maliye Bakanı projeyi meclise sunmak istemedi, çekildi. Yeni Bakan sermayenin küçük bir parçasını, yüzde onunu istiyordu, iç borçların bir azını kapatacaktı, meclis kabul etmedi, Herriot güven oyuna başvurdu ve kaybetti.

İkiye bölünmüş kartelin ipin ucunu kaçıracağı korkusuna kapılan borsa sola karşı «Para Duvarı» nı çıkarttı.

Radikaller çırpınmaya başladılar. Üstüste Maliye Bakanları gelip gittiler, sonuç değişmedi, sermaye kaçışı daha da hızlandı, hazine boşalmaya devam etti.

Mülk sahipleri sol hükûmeti istemiyorlardı, onlara göre frankı kurtarmak için yeniden millî birlik başa gelmeliydi. Aslında sola karşı olduğu kadar sağa karşı da kullanılması mümkün olan ekonomik yansıma bu noktada politik yansıma ile birleşiyordu. Burjuvazi gerici bozgunculuğu keşfetmişti.

LEON BLUM İKTİDARDA

Aradan on yıl geçti. 1936 da başka bir sol hükûmet de aynı olayla karşılaşıyordu. Ama bu sefer ekonomik ve politik durum hayli değişiktir.

Koalisyonu artık radikaller değil sosyalistler yönetiyorlardı, komünistler de hükûmete girmişlerdi. Bu koalisyon, bütün ülkeyi sarsan büyük bir sosyal olayın sonucunda iktidara geliyordu. 1936 haziran grevleri başarıya ulaşmıştı: ücretler yüzde onbeş artmış, kırk saatlik iş haftasını, ücretli hafta tatilini ve toplu sözleşmeyi de kapsayan amaçların hepsi gerçekleştirilmişti. Oysa bunlardan çoğunu Halk Cephesi programına bile almış değildi. İşçinin bu ağır vuruşu karşısında patronlar duraksadılar, çekingen ve ihtiyatlı bir tutuma kapandılar. 1925 in mecburî istikrazının lâfı mı olur, şimdi işçi fabrikaları işgal ediyordu, büyük yığın ayağa kalkmıştı. Kuvvetler arasında denge değişmişti. İşçi istekleri karşısına çıkmak olanağı kalmamıştı. Ücretli tatil kanunu meclisten yediye karşı 528 oyla geçiyordu, toplu sözleşme bire karşı 563 oy topluyordu. Fransız burjuvazisi şimdi Léon Blum'un ve komünist partinin ılımlı tutumu üzerine oynuyordu. Ama bu durum sürgit olmadı. Yönetici sınıflar yeni hükûmetin çekingen ve pısırık tutumu karşısında rahatladılar. Hükûmetin niyetleri iyi idi, evet, ama gerçek bir ekonomi politikasından yoksundu. Léon Blum sanıyordu ki, satın alma gücünün artması piyasaya rahatlık verecek, üretim artacak, mal bollaşınca fiyatlar düşecek. Ama öbür yandan para konusunda ne yapacağını kestiremiyor, devalüasyona karar veremiyor, para alış verişinde kontrol koymaktan korkuyordu. İktidar ortakları onu bu iki noktada çelmeliyorlardı.

TESLİM

En sonunda para düşürüldü, ama geç kalınmıştı. Para alışverişinde kontrol ise gerçekleştirilemedi. Şimdi Halk Cephesi iki yandan ateş altına düşüyordu: biri altının ve sermayenin yurt dışına kaçırılması, öbürü fiyatların artışı. Bu iki hareketin esrarlı ellerle yönetildiği sanısına kapılmak çocukluk olur. Para iki yıldır kaçırılıyordu, fiyat artışları ise ücret artışının kaçınılmaz sonucu idi. Ama eğer parayı ellerinde tutan malî çevreler ve sanayiciler, Halk Cephesini geri basmaya ve çökmeye zorlamak için gerici bozgunculuğu harekete geçirmeselerdi, para kaçışı ve fiyat yükselişi bu kadar genişlemez, giderek bir yerde dururdu.

1936 yazında perakende fiyatları yüzde beş buçuk artmıştı, pek fazla değil, ama kış başında hızlanmaya başladı, aralık ayında eylüle göre yüzde oniki, mayısa göre yüzde onsekiz oldu. Yani işçi ücretlerine yapılan zam daha haziranda değerini kaybetmiş oluyordu. Arkadan yeni bir dert başladı, yatırımlar azalıyordu. Eylül devalüasyonu yatırımları arttırmıştı. Ama bir kaç ay geçmeden tekrar durdu, hükûmet pek farkında değildi bunun, çünkü bugün hükûmetlerin elinde bulunan haber alma servisleri onda yoktu, ama ayaklarının altındaki toprağın kaydığını duyuyordu. Şubat 1937 de Léon Blum, ücretleri, şimdilik, dondurduğunu ve reformları ertelediğini bildiriyordu. Altını serbest bırakıyor, altın alım satımına izin veriyordu ve dışarıya kaçırılan sermayenin dönüşünü sağlamak için, Fransa ilk defa olarak borçlanıyordu.

Para duvarı'na çarpan Halk Cephesi de işte böyle kırıldı. Bu teslim olma ona sadece bir yıl daha iktidarda kalma olanağı sağlamıştı, o kadar.

Bu olaylar üzerinden şimdi otuz yıl geçmiştir. Savaş sonrası yılları daha değişik gelişmeler getirmiştir. Alman işgalinden kurtulmuş olan ülkenin özel bir durumu vardı. Büyük çoğunluğu Pétain'ci olan burjuvazinin, esen fırtına önünde pek sesi çıkmıyordu. İngiltere ve İtalya'da olduğu gibi Fransada da girişilen kamulaştırma hareketi karşısında susuyordu. Şimdilik bütün reformlara katlanacak, bunların tartışmalasına girişmiyecekti. Onun ümidi solun bağdaşık (mütecanis) olmayışındaydı ve bir defa De Gaulle ile beraber sosyalist ve komünist partisi de iktidardan düşünce yalnız M.R.P. ile koalisyon yapılabileceğini hesaplıyordu. Bununla beraber burjuvazi komünistler hükümetten ayrılıncaya kadar içi rahat etmedi. Maurice Thorez'in, partisini tutarlı bir reformizme angaje etmiş olması hoşlarına gidiyordu, ama partinin tabandaki üye çoğunluğunun hazır durumda olduklarını bir yön değiştirme hareketinden korkuyorlardı.

REFORMLAR

Sağa bağlı kapitalist çevreler devlet üzerinde baskılarını arttırmaktan geri kalmıyorlardı, ama 1924 — 1926 ve 1936 — 1938 dönemlerinde kullanmış olduğu silâhı kullanmak fırsatını ele geçiremiyordu. Ne Mendès-France'ın kısa ve parlak dönemi ne de Mollet dönemi gerici bozgunculuğu harekete getirmek bahanesini sağlayabildi.

Bu bozgunculuğun yeni bir örneği 1964 de İtalya'da görülmüştür. Fanfani elektrik endüstrisini kamulaştırmıştı, uzun süre komünistlerle birlik olan sosyalist liderler hükümete girmeye hazırlanıyorlardı. Politikalarını doğrulamak için de büyük bir reform plânı öne sürüyorlardı. Bu program Hıristiyan Demokratlarca kabul edilmiyordu elbet, ama ilerde gelecek bakanların bu programı tutmaları ihtimali, Milano'nun iş çevrelerini kuşkulandırmaya yetiyordu. Bu kuşku yüzünden sermayelerini dışarıya kaçırmaya başladılar, İtalyan Bankası ihtiyatları gözle görülür şekilde azalıyordu. Ekonominin felce uğraması korkusu yayılıyordu.

BÂLE KULÜBÜ

İtalyan kabinesi İtalyan Bankası direktörüne baş vurdu ve Uluslararası Bankanın yardımıyla ve bir kaç gün içinde bir buçuk milyar dolar kredi sağlandı... Bütün reformların ertelenmesi karşılığında.

İtalya'daki bu kriz iki bakımdan önemlidir: bozgunculuk büyük sermaye monopollerinden gelmiyordu, hayır, onlar merkez-sol denemesini kabul ediyorlardı, bozgunculuk orta ve küçük sermayeden geliyordu. İkincisi de; oyun bu kez uluslararası plânda oynanmıştı. Uluslararası Banka, yani Bâle Kulübü, bu işte birinci rolü oynamıştı.

Aynı oyun iki yıl sonra bu sefer İngilterede oynandı. Uluslararası Bankanın 1964 sonunda İngiltereye verdiği üç milyar dolarlık borcun taksitlere bağlanıp ertelenmesi (konsolide edilmesi) için M. Wilson, İşçi Partisinin bütün ekonomik ve sosyal programını rafa kaldırmak zorunda bırakıldı.

Sol, yarın Fransa'da iş başına geçerse durum ne olacak? «Para duvarı» na çatmamak için ne yapacaktır? Ve şayet gericiler ve bozguncular zincirlerinden boşanırlarsa, buna karşı ulusal ve uluslararası plânda destekleri ne olacaktır? Yani soldaki güç birliğinin bildirisinde sözü edilen «tedbirler» nelerdir? İşte bütün sorun bu sorunların cevabında toplanmaktadır.

Le **Nouvel Observateur**'den

sanat

HANGİ OZAN ESKİMEZ

Ömer Faruk Toprak

Eskimemek deyince, ozan olarak Yunus Emre'yi, Pir Sultan Abdal'ı, Karacaoğlan'ı düşünürüm hep. Örgülerinde, bileşimlerinin mayasında insansal değerler, tel tel ruh kımıldanışları bulursunuz. Doğuya özgü, biraz çapraşık yollardan geçmişlerdir. Çilenin sabır taşında oturmuşlar, yumak yumak sarmışlardır o çileyi. İlgi çekici yaşam serüvenlerine girdikçe, soylu birer ozanla karşı karşıya olduğunuzu anlarsınız. En önemli yanları çekileridir ve bu çekilerini kelime san'atı ile ortaya dökmeleridir. Ozan olunca, çekilerden geçmemiş, çekilerle bilenmemiş olabilir mi kişi? Rahat adam değildir çünkü ozan. Bireyci ozanlar da tedirgindir. Onların tedirginliği, kendi kişilikleri içinde birer Mefistofeles yaratarak başlar ilkin. Yararsız bir iç kaynaşma olur ama, dışarıya doğru bir taşma görülmez. Kendi dar sınırı içinde, âdeta kendi kişiliği ile savaşır. Bunun en belirgin örneği «Çorak Ülke» şiirleri getiren T.S. Eliot'dur. Ama gerçek bir ozan kişiliği taşıdığı için bireyciliğin kozasından üstün yapıtlar çıkarmıştır. Kendi çağının bunalımında yürümüş, karanlık bir dünya görüşünün tellerinde yeni sesler aramıştır. Bütün ömrü boyunca, humanist bir ekinden yararlandığı söylenemezse de, şiirleri insansal değerlere büsbütün kapalı denemez.

Sözü yozlaşmayı sürdüren ozanlarımıza getireceğim. Bizim soyuta yaslanan ozanlarımız, T.S. Eliot gibi köklü bir ekin geleneğinden yararlanarak gelmedikleri için, yüzeyde kalan şiirleri ile sıska bir atın gölgesi gibi yitip gideceklerdir. Bundan ötürü tarih önünde, uygarlık katında bir yerimiz olup olmadığını araştırırken, ozanalrımızı toplumumuzun kesiti içinde başka şiir erleri ile karıştırmıyalım. Şöyle biraz durup düşünsek, Osmanlılar çağında Fuzuli, Bâki, Nef'i, Şeyh Galip, Nedim neler getirmişlerdir? Salt güzellik, salt süslü bir şiir san'atına yaslandıkları halde, mutlu azınlığa bağlı da olsalar, o çağın düşünce ve söyleyiş tarzından örnekler getirmemişler midir? Onlar biraz da geçmiş yüzyılların ses telleri değiller midir? Onların ürünlerinden yeni bileşimler kurulabilir belki. Yeni şiirin olanakları derken düşünmeliyiz bunları. Daha yakın zamanlara baktıkça, sık sık Namık Kemal'i, Tevfik Fikret'i düşünüyorum. Yaşamlarına paralel şiirleri ile geliyorlar. Baskı çağında yaşamışlardır. İlkin cesaretleri ile yüreklerini koymuşlardır ortaya. Kusurları olmamış mıdır? Ama bu kusurları kenara itebilecek davranışların paralelinde şiirler söylemişlerdir. Ülkemizin esenliği uğruna, ülkemizin özgürlük savaşında ömür tüketmişlerdir. Yazıp bıraktıklarını bugünkü kuşaklar, türkçeleştirilmedikçe anlıyamıyorlar. Oysa ozanlık serüvenleri, hâlâ sarsıcı, direnme hareketlerinde, dayanma gücü kazanmak istiyen genç gözlerde gene Tevfik Fikret'in, Namık Kemal'in kalemlerinin parıltısını buluyoruz. Yâni şiirlerinin dilleri eskiyor, biçimleri eskiyor. Ama yaşamları eskimiyor, sesleri eskimiyor. Unutulur gibi olabilirler, bir dönem unutulurlar da. İnanın kısa sürer bu, bir gün tekrar karşınızda bulursunuz onları. Şimdi ozan olarak Cenap Şahabettin'i okusak, üzerinde düşünsek, üzerinde araştırmalar yapsak, ne yaşamını ilgi çekici buluruz, ne şiirlerini. Romantik bir kızın, ilk gençlik çağını bile dolduramaz artık. Adını göklere çıkarıp bıraktığımız Abdülhat Hâmit de öyle değil mi? Edebiyata bakış açımız değişecektir. Edebiyat tarihi anlayışımıza bilimsel bir nitelik kazandırıldığı gün, değerler sistemimiz de değişecektir. O zaman hiç tanıtılmıyan, eksik bilinen kişilikler yeni değerler olarak anlatılacaktır. Bir takım duygusal yakınlık ya da dostluklar temel alınarak yazılan edebiyat tarihleri, bizi yanılgılara götürmüş, asıl kaynaklardan uzaklaştırmıştır.

Eski Yunan ekini, eski Lâtin ekini nasıl Batılı san'atçıya kaynaklık etmiş ve onlara humanist bir bileşim yapma ustalığı vermişse, Türkiye'li ozanların da insansal değerleri olan Anadolu'nun gerçekci yatağından alacağı, esinleneceği renkler, sesler, sözcükler vardır. Batılı ozanların ölmezliği kendi insansal potalarındaki işçiliğinden, artistliğinden geliyor. Bundan ötürü eksimiyorlar.

Türk şiirinin çok eski geçmişten gelen kaynakları vardır. Kabul. Özellikle folklor zenginliği insanı sarsacak ölçüde sımsıkı kavrar, coşturur. O da kabul. Ama, bir yerde bütün bu olanakları bırakmışızdır. Batıdan kopyalarla gelmişizdir. Şiiri besleyen, şiirin damarı gibi atan Destanları unutmuşuzdur. Destanların karanlıkta parlıyan gözlerinden kaçmışızdır. Siyasal nedenlerle, Başkaldırma Edebiyatı sınırına uzak durmuşuzdur. Âşıkları kopya eden (onlara ozan diyemiyorum) bir takım manzumecilere devlet katında yerler vermişizdir. Gerçek Âşıklar, gerçek ozanlar yerden yere vurulmuştur, vurulmaktadır. Ozanları bir süre susturmak mümkündür. Bir süre seslerini kısabilirsiniz. Bakacaksınız bir gün, yeni yapıtlarla, yeni şiirlerle geleceklerdir. Özentileri yoktur, sahte değillerdir çünkü. Çağlarının sorunlarını öğrenmeye başlamışlardır. Kelime san'atı üzerinde kafa eskitmek, kalem tüketmek, ilkin çağını öğrenmekle başlıyor diyorum. Alfabenin ilk sayfası bu.

Türk dilinin geçiş çağı bitmedi henüz. Şu kırk yıllık süre içinde, dili eskimiyen ozan bulunamaz, gösterilemez. Bu dönemde kitap yayınlamış ozanların yapıtlarını okuyorum. Epeyce eskiyen yanlar var. Ama ozanlıkları eskimemiş. Orhan Veli'ye bakıyorum, Cahit Sıtkı Tarancı'ya bakıyorum. Bugünkü dil ölçülerine göre eskiyen yanlar buluyorum. Her iki ozanın mısralarında, büyük orkestrasyon şiirinin unsurlarını pek az bulmuşumdur. Ama ozanlıklarında eskimiyen bir sesleri vardır. Bohem sarılığı, bireycilikten gelen içe dönüklük, her ikisinde de olduğu halde, yaşatan şiir gücü var onlarda. Galiba dil eskiliği, bir ozanın bütün bütün eskimesine yeterli değil. Yaşamından gelen, yüreğindeki cesaretten gelen, kelimeleri örüşünden gelen bir ozanlık oluyor ki, o eskimiyor.

Yüzyılların ötesinden, günümüzün ışığına getirdiğimiz Ömer Hayyam, Mevlâna Celâlettin-i Rumî, Şirazlı Hâfız dillerinden ötürü eskimiş görünüyorlar. Oysa söyleyişleri, şiirleri ile getirdikleri dünya eskimemiştir. Yeni bir insan kavramı, yeni bir evren getirmişler gibi okunup seviliyorlar. İnsanlara değişik bir açıdan bakmasını öğretiyorlar. Uygarlıkta taşları var, emekleri var çünkü. Bir dramın çarkları arasından geçmiş, özgür düşüncelere yaşamını koymuş ozanlar, galiba eskimiyecekler.

Hürlüğün Üstüne Sürdüler Beni

Arif Damar

Atım ben başıboş hür soyundan
Al atların, kır atların, doru atların...
Yağız dorudan bir at

Dallar gibi gönenirdem
Bir ses geldi miydi insanlardan
Döğerdi yağız kuyruğum topuklarımı
Bir el değdi miydi doru boynuma.

Denize sürselerdi
Hürlüğün üstüne sürdüler beni
Yalçına sürselerdi
Hürlüğün üstüne sürdüler beni
Atım ben
Suçlu bir at

Kalem parmaklarını kırdım
Ön ayaklarımı kırın
Köprücük kemiklerini kırdım
Ard ayaklarımı kırın
Atım ben
Karanlık bir at

Şimdi hür şimdi başıboş elleri yakaladı yelemden
Badem gözleri bakar gözlerime
Doru boynumu kaldıramam
Atım ben
Çirkin bir at

Atım ben
Al atların, kır atların, doru atların
Başıboş hür soyundan
Yağız doru
Köle bir at

Çiğnedim hürlüğün ince bileklerini
Vurun beni.

Sanat ve Edebiyat Sosyal Hayatın Aynasıdır

Mümtaz Çığ

Tarih «insanların emeğinin ürünüdür» özü işe dayanan pratik faaliyet kuramsal faaliyetin basit bir sonucu, ya da fikir'in dışarılaşması değildir. Pratik faaliyeti yalnızca bilinç ve düşünceyi yansıtmakla sınırlandıramayız. Çünkü, onları «hazırlayan ve kuran» da yine odur. «İnsan tabiatı etkiler ve değiştirirken, kendi tabiatını dadeğiştirir, yeteneklerini geliştirir.»

Genç san'atkârların eski örneklere uymak ve yalnızca klâsiklerden öğrenmek zorunda oldukları fikrine karşı Yunanlıların san'at verimlerini ele alarak konuşalım.

Yunanlılar; güzellik sevgisini —yâni tabiat'a olan güveni— bir medeniyete temel yapmak istediler. Girişme sonuç vermedi tersine onlara acı çektirdi, başarısızlık getirdi, bu onların bütün san'at eserlerinde görünür. Yunan antolojilerinde bir yığın hitabe, beyit, vecize bulursunuz, lâkin bunların içinde tek mutluluk cümlesi yoktur.

Onların hünerleri güzel ve melodik sözler içinde çilelerini ifade etmekte idi. Theogins derki: «Hepsinin iyisi hiç doğmamaktır» neşe'ye tapanların şairi olan Anakreon hayatı hızlı yuvarlanan bir tekerleğe benzetir. «Hem de öyledir».

Yunan san'atını sevinç ve hürriyetin yaşantısı olarak görmek hatadır. Bu san'atın yüksek noktası birleşerek oynanan trajedilerdir. Bu tiyatro oyunları dinî bir âyin ve genel hayatın yüksek görünüşüdür. Bunda ne buluyoruz? Daima aynı değişmez temayı insan ruhunun çaresizliği ve kaderin kuvveti, kara bir gölge insanların hayatını örter ve karanlıkta el yardımiyle yürürler —Bütün aileler ve dinastiler yok olmaya mahkûmdurlar— zalim ve karşı konmaz ilâhi intikam kendilerini takip eder.

İnsan daha doğmadan yapılmış olan kara falları tahakkuk eder, bu insanların, kaderlerinden kurtulmak için boş yere nasıl didindiklerini, seyirci olarak bizim zevkimiz hemcinsimizin didinişlerini görüp çaresizliğini tanımaktadır. Her şeyi bilir her şeye kadir tanrıların semasına yükseltiriz ki hançeri kendi göğsümüze saplayalım, ana ve hemşiremizle yatalım, baba ve kardeşimizi bıçaklıyalım ve kendi gözümüzü oyalım diye, öyle şeyleri edebiyat ve ustalıkla, melodik sözler ve koronun zarif hareketlerine uyan mükemmel bir müziğin ritmile temsil etmek, «işte bu güzellik ve neş'e âşıklarının en yüksek hüneridir» ya kahramanlara tayışlar ilk yazılı vesikalar bize aşiret ekonomisinden henüz çıkmış Yunanlıları gösteriyor, hâlâ büyükleri veya aşiret beyleri hâkim bulunuyorlar. Bunlar akıllı ve zengin idiler, otoritesine dokunmaya kimse cesaret edemezdi, ittifaklar yaparlar, başka devletlere karşı yağma seferleri yaparlar, sonra saraylarına dönüp tuttukları şair ve ozanlara kahramanlıklarını terennüm ettirirlerdi. Homer'in şiir ve destanları işte böyle hâkim sınıfın propagandası olarak meydana geldi. Maksatları büyük ordu şeflerinin ecdadını göklere çıkarmak ve nesillerde itaat ve harpçı duyguları uyandırmaktı.

Homer'in kahramanları şair'in iktidarında bulunan bütün san'atla methedilir ve süslenirler. Yarı ilâhlar ekseriya keyfe gelmiş bir olemp sakininin yeryüzünde dolaşırken bir avluda güzel bir Yunan kızı görmesinin neticesidir. Bu tanrısal piçlik kahramanlara sahnenin ortasında durmak hakkını verir. Gerçekte ise bunlar olur, kıskanç, mağrur ve bir dalda durmaz okul çocuklarına benzerler «Homerce» sözü bizim için geniş, köksal ve önemli bir şey ifade eder. Homer bütün karakterlerine bu «Homerce» tesiri vermiye nasıl muktedir oluyor? Kahramanlarına bütün dünyayı ram ettirmek ve bizzat tanrıları onların mukadderatiyle alâkadar etmek suretiyle, fakat bilhassa onları yenilmez his ve ihtirasların içinde olduğu gibi, tasvir etmek suretiyle, öyle aile vasıfları ki aristokrasiyi her zaman için karakterize ederler.

Methew Arnold Glasdton gibi adamların niçin Homer üzerine ciltlerle hayranlık yazmış olduklarını da izah eder. İngiltere'de bir sınıf var ki hayatını bizzat kazanmak zorunda olmadığını bütün dünyaya tekrar tekrar ispat etmek için çareler bulmuştur.

Bu sınıfa, adi sürünün yetkili olamıyacağı, bir çok şeyler mümkündür. Bunlar arasında Yunan ve Lâtin edebiyatının okunup anlaşılması ve tadılması da vardır. Silindir şapka İngiliz kıyafet âlemi için ne ifade ederse Homer de İngiliz kültür âlemi için onu ifade eder.

Her çağın yaratışının özellikleri, eserlerde belirtilen toplumsal psikolojiye sıkıdan sıkıya bağlıdır. Öte yandan, her çağın toplumsal psikolojisi, bu çağın toplumsal ilişkilerine dayanır, onlar tarafından şartlandırılır. Bütün san'at ve edebiyat tarihi bunu apaçık ortaya koyar. Bu yüzdendir ki, bir eleştirme gözden geçirildiği eserin yalnızca toplum bilimsel karşılığını tanımakla yetinir. Sanatsal niteliklerini değerlendirmekten kaçınırsa eksik ve dolayısiyle yanlış iş yapmış olur.

Beyazıt Meydanında ki Ölü

Nazım Hikmet

Bir ölü yatıyor
On dokuz yaşında bir delikanlı
Gündüzleri güneşte
Geceleri yıldızların altında
İstanbul'da, Beyazıt meydanında.

Bir ölü yatıyor
Ders kitabı bir elinde
Bir elinde başlamadan biten rüyası
Bin dokuz yüz altmış yılı nisanında.
İstanbul'da, Beyazıt meydanında.

Bir ölü yatıyor
Vurdular.
Kurşun yarası
Kızıl bir karanfil gibi açmış alnında
İstanbul'da, Beyazıt meydanında.

Bir ölü yatacak
Toprağa şıp şıp damlayacak kanı.
Silâhlı milletim hürriyet türküleriyle gelip,
Zaptedene kadar
Büyük meydanı.

KUNDURA İŞÇİLERİNİN ÇİLESİ

«İşin karşılığı insanca yaşamağa yetmeli»

Karanlık dar merdivenlerden çıkarken basamaklara atılmış, yumuşak kösele kırpıntıları takıldı ayaklarıma. Düşmemek için zifiri karanlık ıslak duvarlara yapışa, yapışa han odasına çıkabildim. Burnuma buruk bir koku doldu. Hiç yadırgamadım bu kokuyu. Bu kokunun devamında çoluk çocuk nafakası 50—60 bin insanın yaşamı vardı. Bu insanlar burunları delercesine yayılan bu kokunun 365 gün sürmesini ve 365 gün kendilerini sarhoş etmesini ne kadar arzuladıklarını sonradan öğrendim. Kalıpları, eski elbiseleri bir yana iterek altıma iskemle elime de bir sigara verdiler. Hiç birinin değil bakmağa, hal hatır dahi sormağa vakitleri yoktu. Ortada kirli, aşınmış, üstü falçata, çekiç, danalya, çivi, kerpeten, tığ, kaçaburuk, mum, çivi, avadanlıklarla dolu bir masa. Etrafında canavar gibi çalışan dört kişi. Ellerindeki ayakkabıyı biri bitirip diğerine veriyor. Böylece ellerde dolaştıktan sonra kutuya yerleşiyor. Bu zarif kırmızı, sarı tüylü renkteki ayakkabılar kuş gibi uçuyor, ezilmesinden, incinmesinden uçup gidivermesinden korkuluyor sanki. Gözler hem kendi işlerinde hem de yanındakinin titizliği dikkatimi çektiğini anlayınca içlerinden bir tanesi dayanamadı:

— Şaştın değil mi dostum? Bir damlacık tozun, küçücük bir lekenin dahi tabanda kalmasına tahammül edemediğimiz bu güzel iş bir iki gün sonra kaldırımlarda sürünecek, bir izmaritin başı onunla söndürülecek. Bizim emeklerimiz başlarda değil, yerlerde sürünür. Hiç bakmadan çalışan işçilerden birisi:

— Ah ağabey, bilsen nasıl severim san'atımı. İsterim ki şu elimdeki işler hep vitrinde kalsın.

— Güzellik karın doyurmaz derler. Bu güzel işler senin karnını doyuruyor mu acaba?

Yanındaki hafiften sararmış, ezik uzun yüzlü güler gibi konuşan, başını işinden kaldırmayan diğer birisi:

— Ne gezer ağabey, bize san'atımızı zorla sevdirirler. İstersen sevme. O zaman altı ay değil, altı yıl işsizliğe mahkûm olduğunun resmidir.

— Senede kaç ay çalışırsınız? Yoksa siz de mi mevsim işçisisiniz?

— Hayır biz temelli şehir işçisiyiz. Bizim gelip gidecek yerimiz yok. Köprüleri çoktan attık. Şu gördüğün nasırlı eller ve ayaklarımızdan başka mülkümüz yok bizim. Bütün varlığımız bu. Bunları tüketinceye kadar limana uğramadan gider bu gemi. Temelli aç, rezil olmamak için de kavafın arzusunu bir heykeltraş titizliği ile yerine getirmek zorundayız işimizi.

Buna rağmen altı ay işsizlik, bu tüyleri diken diken eden açlık korkusu. Delice çalışma. Ardından yokluğun kucağına atılış. Gözlüklerinin üstünden bakan diğer bir usta kirli duvarları kaplayan çıplak bacaklı artistlerin tam ortasına yapıştırılmış yazıyı göstererek:

— Bunu oku, dedi. «İşin karşılığı insanca yaşamağa yetmeli.» Günde 16 saatten 20 saate kadar çalışma ve bunun da insanca yaşama karşılığı: Haftada ortalama 35'den 250 liraya kadar.

— Bu yazı nereden geçti elinize?

— Bahar sigarasının içinden çıktı. Piyangodan para çıkmış gibi sevindik. Demek bizi de düşünen varmış. Bastık çirişi yapıştırdık duvara. Kâğıdı okur okur güleriz. Kâğıt bizimle alay eder biz kâğıtla. Bütün işler gibi bu lâfta kâğıtta duruyor Şu gördüğün artist resimleri de dışarıya duyulan hasretin ifadesidir. Biz kunduracılar merdiven altlarında, bodrumlarda, tavan aralarına çakılmış mahkûmlarızdır. Gece ile gündüzün farkını çoktan sildik takvimden; sabahın beşinden ikinci günün kuşluk vakti çıktığımız çok olur karanlık izbelerden.

— Tam 27 sene bu karanlık odadayım. Dişlerim bu merdivenlerde döküldü. Başımdaki gür siyah saçlarım, hanın basamaklarında; gelen geçenlerin ayaklarında çiğnendi, gençliğimi kösele ve derilere serptim. Ne sigortam, ne meteliğim, ne yarınım var. Rüzgâra karşı sarı yaprak misali sallanıp duruyoruz.

Binlerce han odalarına dağılmış, bir tezgâhın etrafında üçer beşer kişi kapalı, derin birbirinden habersiz elli altmış bin kunduracının çilesi. Ne mesai saati, ne sendikası, ne de sigortası bu kapılardan içeriye giremez. Çelişkiler birbirinin içine öyle sarılmış ki ayırmak mümkün değil.

Cami avlusunda beş kuruşluk yeme üşüşen binlerce güvercin gibi birbirinden habersiz tek tek dağıldıkları han odalarında çile çekerler.

— Hem şikâyetçisiniz hem de mevcut sendika ve sigortadan faydalanmak imkânını neden düşünmüyorsunuz?

— Sendikanın sözünü ettiğin zaman gözünün yaşına bakmadan usta işten atar seni. Hoş o da bizim gibi bir işçi. Kavaftan çift başı alır kalfalarına dağıtır. Onun da kazanacağı ahım şahım bir şey değildir. O da bizim gibi çalışır. Ayrı tarafı üç beş kuruş paraya sahip olmasıdır. Pek çok zaman mağazaya götürdüğü sepetler dolusu ayakkabılarını yirmide bir değerini alamadan eli boş döner. İşçisi kalfası çırağı boynu bükük para bekler, çaresizlik içinde kıvranır. Hele mevsim krizleri başlayınca felâket gelir çatar. Senede altı ay çalışamayız. Bu arada bütün vurgunu mağaza sahipleri vurur. Kırk liraya aldığı ayakkabıyı yüz on liraya satar. Mevsim krizlerinde patron kendisini iyice naza çeker. Bunun tesirini bütün atölye duymaya başlar. İşçi çıkartmak için sudan bahaneler aranır. Aslında açsın, nasıl gidersin bu durumda sendikaya sigorta müfettişi bizi aramaya gelir biz ondan kaçarız. Usta da işçilikten çıkıp sınıfını değiştirmek için yıllarca çalışıp durur. Kendisini patron zanneden bu usta kavaflarla işçiler arasında bir vasıtadan başka bir şey değildir.

Bunu söyleyen işçilerden biriydi. Bu arada bütün bu çileleri çekmiş sert katı olguların içinde yetişmiş ve mücadelenin şart olduğunu yıllarca evvel sezmiş olan Osman işçi'de şöyle konuştu:

— 1947 senesinin 10 Şubatında 5018 sayılı Sendikalar Kanunu Resmî Gazete ile ilân edildi. O sıralarda namuslu sendikalistlerin hepsi hapiste idi. Bu ilân edilen sendika kanunundan basında hiç bir haber çıkmadı. Ben bir işçi olarak o zamanki Hür Gazetesine durumu açıkladım. Arkasından da Kundura İşçileri Sendikasını kurduk. Fakat siyasî baskılar yüzünden ancak yedi ay yaşatabildik.

— Bir örgüt etrafında toplanıp bu keşmekeşliği gidermek olanakları mevcut değil mi bugün? Bunun için ne yapmak gerektir?

— Evvelâ İş Kanununa sigortanın bir tek işçiye kadar teşmil edilmesinin savunulması, sendikaya girmenin hükûmet tarafından mecbur edilmesi, işçilerin kahvelerden, ışpazarlarından değil sendikalardan istenmesi, işsizlik sigortası kıdem tazminatı, yaşlılık ödeneği ve bilhassa sendikalaşmayı dejenere eden iş bulma kurumlarının kaldırılması; bunlar tatbik edildiği zaman lonca sisteminden çıkılabilir ve modern sendikacılık ancak tatbik edilebilir. Aksi halde bu sürünmeler bu iş kanunu harici kıyasıya çalışmalar öldüresiye sömürmeler devam edip gider.

Aşağı yukarı bütün kundura işçilerinin arzuları da bundan başka bir şey değildir. Bugünkü mevcut sendika liderleri temsil ettikleri işçi sınıfından çok uzaktırlar. Çoğunun bir günlük işçilik hayatı yoktur yaşantılarında. Bu sebeple ıstırap çeken bir lokmanın peşinde bir avuç ömrünü su gibi harcayan, ekmek diye gece yarılarına kadar kapıları gözleyen işçilerin çoluk çocuğunun kahrını duymazlar yüreklerinde. Hanlarda sendikasız, sigortasız adam aramak, ufak büyük patronlarla mücadele etmek, mağara koğuklarında insanlık dışı çalıştırılan yavruları bulup çıkarmak onların uğraşmıya tenezzül etmiyeceği işlerdendir. Onlar iş kanununca kurulmuş iş yerlerine gitmek oturdukları konforlu binaların kiralarını ödemek bol keseden maaş ve ödeneklerini almak için zavallı emekçilerden kesilen paraları ayaklarına tahsil ederler. Bu tip örgütler bize Amerikan yadigârı gangster sendikacılıktan gelmedir. Hâlâ büyük sendikalar bu dev letten öğüt, bunun karşılığı büyük çapta da yardım alırlar. Bununla beraber yurdumuzda hızlı bir sendikalaşma içinde kökten işçi, bilinçli politik eylemin içine giren sendikacılarımızı sevinerek görüyoruz.

ZİHNİ T. ANADOL

AŞIKLAR SESLENİYOR

MAKSUDİ

Ne sefalet kalkar ne kavga biter
Sosyalist bir düzen kurulmadıkça
Ne işsiz tükenir ne ekmek yeter
Bakan köylü gibi yorulmadıkça

Köylü eker biçer kendisi yemez
Aracı tefeci insaf eylemez
Dünyada insanlık huzur göremez
Kurtuluş savaşı verilmedikçe

Sarsıldı Kemalin kurduğu eser
Yurda gâvur girdi oldu müesser
Ne kalem kırılır ne şair susar
Faşistler yurdumdan sürülmedikçe

Bıçak kemiktedir olanlar yeter
Jonson borusu başımda öter
Ne Kıbrıs kurtulur ne mektup biter
NATO'nun zinciri kırılmadıkça

Maksudî gün gelip ölürsen şayet
Yurdunu oğluna eyle emanet
Ne yasa hükümlü ne de adalet
Haksızın hesabı görülmedikçe

NESİMİ

Uyan bak Memet neler ettiler
Hayini yurda alıp seni sattılar
Efendisin dediler tokat attılar
Tokat yiyen efendiler efendiler...

Efendisin diyen tek Gazi Kemal
Geri kişi düdük bir kuru kaval
Uyan kendine gel ermeden zeval
Zavallı efendiler efendiler.

Uyan sen kendine etme ihanet
Bu yurt senindir sana oldu emanet
Haine hırsıza inmeli tokat
Tokat yiyen efendiler efendiler.

Uyan köleliğe son ver işsizliğe paydos
Öyle örgütlenki hain çıkarmasın ses
Yurdunda ne tesis kalsın ne de bir üs
Susan efendiler efendiler.

Nesimi'nin budur sizden dileği
Çelikten bükülmez halkın bileği
Zalimin zulmüne indir silleyi
Sille yiyen efendiler efendiler.

HÜSEYİN KAÇIRAN

Ne doğunun ne batının bayrağı
Yurdumuzda sallanmasın arkadaş
Kazalım şu sömürgenin kökünü
Filiz verip dallanmasın arkadaş

Atadan emanet kalmıştır bize
Bayraklar boyandı kanlarımıza
Yabancı dolmasın vatanımıza
Baykuş gibi dillenmesin arkadaş

Şeref bizim şöhret bizim şan bizim
İnsan gibi yaşıyalım can bizim
Edirneden Ardahan'a Van bizim
El eliyle ellenmesin arkadaş

Sömürgenin bayrağını sökelim
Dalgalansın ayyıldızı dikelim
Artık bu vatana sahip çıkalım
İtler burda yalanmasın arkadaş

Biz öldük mü eller bu yurda dolsun
Millet uyanıyor sersemler bilsin
Mücadele kanun yoluyla olsun
Kırmızı kan göllenmesin arkadaş.

FERMANİ

Bize uyuttuk diyorlar
Uyanmışız dinliyoruz
Bize korkuttuk diyorlar
Korkmadık sabrediyoruz

Elâlemler gider aya
Meydan boş gözleri boya
Yerimizden saya saya
Yer dibine gidiyoruz

Sofudan hesap sormaya
Sahte kavuğu atmaya
Vurguncuları vurmaya
Yavaş yavaş geliyoruz.

FERMANİ'em üstadımız
ATATÜRK'tür önderimiz
İsterse gitsin serimiz
Gerçekten ayrılmıyoruz.

TÜRK SOLU — Haftalık Gazete ★ Sahibi Şerif Tekben ★ Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ahmet Say ★ Teknik Yönetim: Bora Gözen ★ İdare yeri ve abone adresi: Babıâli Cad. No. 29 İstanbul Tel: 27 39 61 ★ Ankara Temsilciliği: Meşrutiyet Cad. Altın Han No. 17 ★ Dizgi ve baskı: Son Telgraf Matbaası, İstanbul. Tel.: 27 54 12 ★ İstanbul dağıtımı: Fuat Büte, Tel.: 27 89 49 ★ Ankara dağıtımı: Ankara Umum Gazete Bayileri Kooperatifi ★ Ege Bölgesi Dağıtımı: Orhan Özşişman, İzmir, Anadolu dağıtımı: Sabri Özakar, İstanbul Tel.: 27 23 68 ★ Yıllık abonesi: Yurt için: 20 TL. Avrupa uçak: 60 TL., Amerika uçak: 150 TL. İlân santimi 20 TL. Yayın ilânları yüzde elli indirimlidir.